Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

30 сентябрь, сешанба, 1997 йил
Сотувда эркин нархда. № 202 (1719)

ШОВОТ ТУМАНИ МЕҲНАТКАШЛАРИГА

Қадрли дўстлар!

Сизларни мамлакатимизда биринчи бўлиб йиллик пахта тайёрлаш режасини бажарганингиз билан чин дилдан табриклайман!

Куни кеча сиз билан дийдор кўришиб, ишларингиз, турмуш шароитингиз, орзу-умидларингиз хусусида суҳбатлашиб, юрагингиздаги ғайрат-шижоат, қалбингиздаги тоза ниятлардан мамнун бўлиб қайтган эдим.

Сизнинг бугунги ғалабангизни эшитиб, шовотлик деҳқонларда халқимизнинг лафзи ҳалоллик, мардлик ва тантилик хислатлари мужассам эканлигига амин бўлдим.

Сиз етиштирган ва ўз вақтида йиғиб-териб олинган 33 минг тоннадан зиёд хирмон -- бу туманда ислоҳотларга жиддий эътибор берилаётганлиги, замонавий техникадан унумли фойдаланилаётганлиги, деҳқонларда ерга эгалик ва моддий манфаатдорлик туйғуси тобора ошиб бораётганлигининг самарасидир. Деҳқон қадрини топса, ер хазинага айланади.

Сизларнинг кўҳна Хива шаҳрининг 2500 йиллиги нишонланадиган кунларгача 40 центнерлик маррани эгаллаш ҳақидаги ниятингиз ибратга сазовордир.

Барчангизга сиҳат-саломатлик, бахт-саодат, тинчлик-омонлик тилайман. Хонадонингиздан файзу барака аримасин!

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ислом КАРИМОВ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАЪРИФАТ АҲЛИГА

Қадрли устозлар ва мураббийлар!

Азиз ватандошлар!

Сизларни Ўқитувчилар ва мураббийлар куни билан чин қалбдан самимий табриклайман.

Бу кун айни йилдан эътиборан Ватанимизда миллий байрам сифатида нишонланмоқда. Шунинг ўзи ёш қалбларга эзгулик уруғини сочаётган, улар юрагида илм-маърифат машъалини ёқаётган сиз каби заҳматкаш касб соҳибларига давлатимиз ва халқимиз ҳурмат-эҳтироминииг яна бир ёрқин намунасидир.

Бугун биз жамиятимиз ҳаётида юксак маънавиятни барқарор этиш сиёсати йўлида аввалаамбор сиз азиз ўқитувчилар ва мураббийларга суянишимиз бежиз эмас. Негаки, фақат маърифатли, билимли инсонгина маънавиятли бўла олади.

Шу нуқтаи назардан қараганда, бугунги муаллимлар ва мараббийлар байрамини ҳақли равишда миллий маънавиятимиз ва маърифатимиз байрами, деб айтишимиз мумкин.

Муаллим -- миллатнинг юзи. Ватан истиқболининг асл бунёдкори. Эртанги кунимиз, барча соҳалардаги ўзгариш ва янгиланишлар тақдири, қолаверса, мамлакатимиз тақдири сизнинг қўлингизда. Чунки замон сиздек азиз инсонлар зиммасига дунё илм-фани ютуқларидан яхши хабардор, жаҳоний миқёсларда халқимиз номидан баралла сўз айта олувчи, Ўзбекистон шаънини улуғлашга қодир фарзандларни камол топтиришдек ғоят масъулиятли вазифа юкламоқда.

Сизларнинг таълим соҳасидаги бой миллий анъаналар, замонавий тажрибаларни ўзида мужассам этувчи янги Миллий дастуримизда кўзда тутилган улуғвор вазифаларни бажаришга қодир эканингизга ишончим комил.

Ана шу эзгу йўлдаги масъулиятли ва қутлуғ ишларимизда Аллоҳнинг ўзи сизларга мададкор бўлсин.

Байрам онларида барчангизни яна бир бор қутлаб, сизларга куч-қувват, сиҳат-саломатлик, оилавий фаровонлик тилайман!

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ислом КАРИМОВ.

ИСЛОҲОТЛАР МОҲИЯТИ – ИНСОН ҲАҚИДА ҒАМХЎРЛИКДИР

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВ 26-27 СЕНТЯБРЬ КУНЛАРИ ХОРАЗМ ВА ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТЛАРИДА БЎЛДИ

Ўзбекистонни иқтисодий-ижтимоий ривожлантириш масалалари жойларда қандай ҳал этилмоқда? Иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш йўлида қандай муаммолар бор? Янгича шароит, бозор муносабатлари одамлар онгида ўзгариш ясаяптими? Ёруғ келажак, фаровон ҳаёт сари ҳаракатимизни тезлатиш, халқ хўжалигининг барча соҳаларида янада самарадорликка эришиш учун яна нималар қилиш керак?

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг вилоятларда бўлиб, раҳбарлар, мутахассислар, деҳқонлар билан очиқ суҳбат қуриб, ана шу саволларга жавоб излаши, зарур маслаҳат ва тавсиялар бериши яхши анъанага айланиб қолди. 26--27 сентябрь кунлари Хоразм ва Қашқадарёда бўлган самимий мулоқотларда ҳам ана шу -- Ватан келажаги, халқ манфаати учун қайғуриш руҳи уфуриб турди.

Мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятида Хоразм ва Қашқадарё вилоятлари салмоқли ўрин тутади. Бу ерда ташкил этилган қўшма корхоналар, газ ва нефть иншоотлари саноатимиз ривожига муносиб ҳисса қўшмоқда. Бу йил давлатга хоразмликлар 300 минг 200 тонна, қашқадарёликлар эса 326 минг 800 тонна ғалла топшириб, шартнома мажбуриятларини ортиғи билан бажардилар. Шу кунларда 290 минг тонналик Хоразм, 420 минг тонналик Қашқадарё пахта хирмонини уйиш учун деҳқонлар фидокорона меҳнат қилмоқдалар.

ДАРВОЗА — ГЎЗАЛ, ЮРТ — ОБОД БЎЛСИН

Халқимизда, уй остонадан бошланади, деган ҳикмат бор. Шу маънода, аэропорт — ҳар бир мамлакат, ҳар бир вилоятнинг рамзий дарвозаси бўлиб, у ҳақдаги илк таассурот айнан шу ердан бошланади. Мустақиллик шарофати ила Ўзбекистон дунёга юз очди. Мамлакатимиз нуфузли халқаро анжуманлар ўтказиладиган илмий-маданий марказ мавқеига эга бўлди. Шу боис аввалига Тошкент, Самарқанд аэропортлари хорижий мутахассислар иштирокида таъмирдан чиқарилиб, замонавий техника воситалари билан жиҳозланди. Юбилей муносабати билан Урганч ва Бухоро аэропортлари ҳам халқаро йўналишларда учадиган ҳар қандай самолётлар қўна оладиган, жаҳон андозаларига жавоб берадиган қилиб таъмирланди.

Президент Урганч аэропортини кўздан кечирар экан, янги қурилган терминалнинг торлиги, бу йўловчилар учун ноқулайликлар туғдиришига эътиборни қаратди. Мавжуд камчиликларни тузатиш юзасидан тавсиялар берди.

Қаршида қарийб ўн йил мобайнида шаҳар аэропортида сезиларли ўзгариш бўлмаганини танқид қилди.

Биз бу ерда бир вақт экқан ниҳоллар улкан дарахтларга айланибди, деди Ислом Каримов. Кенг ва чароғон кўчаларни, кўркам хиёбонларни кўриб, Қаршини кўкаламзор Фарғона водийси шаҳарларидан фарқлаш қийин. Лекин афсуски, вилоят марказида кўзга кўринадиган бирон замонавий бино йўқ. Тўғри, қашқадарёликлар ғалла, пахта етиштиришда, бошқа кўпгина соҳаларда катта ютуқларга эришмоқда. Буни эътироф этамиз. Аммо ислоҳот дегани ана шу режаларни бажаришгина эмас. Ислоҳотларнинг моҳияти — халқ учун муносиб турмуш шароити яратиб бериш, содда қилиб айтганда, одамларни рози қилишдан иборатдир.

Қарши, Касби, Косон туманларини айланар эканмиз, йўл бўйларида қурилаётган кўплаб уй-жойларни кўриб қувондик. Биров темир-бетон, биров пишган ғишт, кимдир эса пахсадан бино қуряпти. Шу жойдаги раҳбар, ҳоким, агар у шу ернинг эгаси бўлса, ана шу ишларни тартибга солмайдими? Ахир XXI аср остонасида турганимизни, шу уйларда туғилажак фарзандларимиз келгуси асрда яшашини унутмайлик. Биз XXI асрга пахса уйларда кириб борамизми? Ёки бутун мамлакатни газ билан таъминлаб турган вилоятда газлаштириш даражаси республикадаги ўртача кўрсаткичлардан пастлигини қандай изоҳлаш мумкин?

Раҳбарларнинг ўз ишидан қониқмаслиги, доимий изланиши -- тараққиёт омилидир, дея таъкидлади Президент. Акс ҳолда, тараққиёт тўхтайди. Шундай экан, ҳар бир мутасадди раҳбар, ўзига мендан қандай бино, мактаб — умуман нима қолди, деган саволни бериб ишлаши лозим.

ЮКСАК ТАРАҚҚИЙ ЭТГАН ДЕҲҚОНЧИЛИК — ФАРОВОНЛИК МАНБАИ

Президент Ислом Каримов сафар давомида бир нечa деҳқончилик хўжаликларида бўлиб, қишлоқ хўжалигида ислоҳотларнинг бориши, унинг натижалари ва истиқболлари билан қизиқди. Хоразм вилояти Боғот туманидаги «Боғот» жамоа хўжалигидаги суҳбат шоличиликни ривожлантириш ҳақида бўлди. Жамоа хўжалиги раиси, Ўзбекистон Қаҳрамони Машарип Қуваҳов шолидан ўтган йил 50 центнердан ҳосил олингани, бу йил эса 60 центнерлик маррани кўзлашаётганини гапириб берди. Бу самарадорликка Корея технологиясини қўллаш -- шолини кўчатлаб экиш орқали эришилмоқда. Бу усулнинг афзаллиги шундаки, ҳосил одатдагидан 7-10 кун эрта етилади, шоли ўтоқ қилинмайди, сув кам сарфланади, ҳосилдорлик эса ўртача 10 фоиз ортади.

Давлатимиз раҳбари бепоён майдонда тўлқин-тўлқин бўлиб турган бўлиқ бошоқларга мамнунлик билан назар ташларкан, раисдан сўради:

-- Ҳосилни йиғиб олишда қайси комбайндан фойдаланасизлар?

-- «Кейс» комбайнларини ишлатамиз, - деди Машарип ака.

Гап қишлоқ хўжалигини техника билан таъминлаш, машина-трактор парклари фаолиятига бориб тақалди.

Машина-трактор паркларини маблағларни бир ерга жамлаган ҳолда янги техника воситалари билан тўлдириб бориш, уларнинг ишини яхшилаш учун хўжаликлар уларга эга бўлиши лозим, деди Ислом Каримов. Бунинг учун эса улар чиқарган акцияларнинг маълум қисмини сотиб олиш керак. Шунда бу паркларнинг сиёсатини белгилашда, яъни, қандай трактор ёки комбайн сотиб олиш, уларни ишлатишда хўжаликлар ҳукмрон бўлади. Чунки барча ёрдамчи, хизмат кўрсатувчи тармоқлар -- МТП, банк, ўғит етказиб берувчилар деҳқонга хизмат қилишига эришиш лозим. Жамоа хўжалигидаги ички мулкий муносабатларда — даромадни тақсимлаш, маош ва дивидендларни тўлашда хўжалик эркин бўлиши даркор. Деҳқон меҳнати ҳар томонлама, ҳатто дифференциал солиқлар орқали рағбатлантирилиши лозим.

Қашқадарё вилояти Касби тумани Ҳамза Хўжақулов номидаги пайчилик хўжалигининг Аваз Раҳимов бошлиқ ижарачилар звеноси 32 гектар ерга «С 65-30» навли чигит экқан. Етиштирилган ҳосил хирмон юксак бўлишидан далолат бериб турибди. Пахтанинг очилиши чигит плёнка остига экилган майдонлардан қолишмайди. Бу ҳол Президентнинг эътиборидан четда қолмади, албатта.

-- Баҳорда ёғингарчилик кўп бўлиб, чигит экиш муддати чўзилиб кетди, -- деди Аваз Раҳимов. -- Шунинг учун ерни ҳайдаш олдидан ўғитлаб, очиқ усулда экдик. Чунки ернинг ҳарорати анча кўтарилиб қолган эди.

Андижонликлар тажрибасининг афзалликлари кўп, деди Ислом Каримов. Лекин уни ер исий бошлаши биланоқ, яъни март ойида чигит экқанда қўллаш керак. Плёнка остидаги чигитни суғориш шарт эмас. Плёнка ўзи намни тўплайди. Умуман, ҳар бир деҳқон чигитни қачон, қандай усулда экишни ўзи ҳал этиши лозим. Талаб эса битта: ҳосил иложи борича эрта етилсин. Биз йиғим-теримни октябрь ойида тугаллашимиз керак. Деҳқон ноябрь ойида ерни ҳайдасин...

Бунга эришиш учун теримчилар, механизаторлар меҳнатини рағбатлантириш лозим. Пахта терими мавсумини уюшқоқлик билан ўтказиш ҳақидаги ҳукумат қарорида терилган пахтага тўланадиган ҳақ миқдорини белгилашда «камида» деган сўз бор. Шунга эътибор бериш, теримчиларга кузнинг очиқ, ғанимат кунларида кўпроқ ҳақ тўлаш лозим. Токи, мавсум вақтида якунлансин. Зеро, ҳосил ёғин-сочинга қолмай сотилса, нави юқори бўлади, даромад кўпаяди. Ҳар бир хўжалик раҳбари, бригадир олинадиган даромадни ҳисоблаб иш кўриши керак. Чунки одамларнинг турмуш таъминоти ана шу даромадга боғлиқ.

Косон тумани «Гулистон» жамоа хўжалигининг Баҳодир Қодирқулов бошлиқ бригадаси даласидаги суҳбатда эса ғўза навлари, уларни ер шароитига мослаб танлаш хусусида гап борди. Давлатимиз раҳбари «С 65-30», «Юлдуз», «Бухоро-6» навларининг ўзига хос жиҳатлари билан қизиқди.

Ҳар бир туманда битта асосий нав экилиши, икки хил нав эса синовда бўлиши лозим, деди Ислом Каримов. Ҳозирнинг ўзидаёқ келгуси йили қайси майдонга қандай нав экилишини белгилаб чиқиш керак. Шунга қараб заводлар уруғ тайёрлаши, уни вақтида хўжаликларга етказиб бериши даркор.

Нега бошқа пахта экадиган давлатлар, масалан, Исроил, ҳар гектар ердан 70 центнерга етказиб ҳосил олади-ю, бизда бу кўрсаткич 26,7 центнердан деярли ошмайди. Чунки уларда изланиш бор, ҳисоб-китоб бор, навни синчиклаб танлайди, дунёнинг қайси бурчагидан бўлса-да техниканинг яхшисини олиб келади, томчилатиб суғоради.

Сизнинг ҳузурингизга келишдан мақсад ҳам тавсия бериш эмас, балки ўрганиш, хулосалар чиқаришдир. Қолаверса, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш борасида чиқарилган фармон ва ҳукумат қарорларининг натижасини кўриш, бу соҳада яна қандай ечимлар керак, шуни аниқлашдир. Бунда аввало, ер, унга эгалик масаласини ҳал этиш керак. Ахир, одамлар томорқадан деярли икки баробар кўп ҳосил олади-ку! Хуллас, ер, пайчилик, мулкка эгалик масалаларига ойдинлик киритиш эҳтиёжи сезилмоқда. Бусиз қишлоқ хўжалигида юқори натижаларга эришиш қийин.

Шуни унутмаликки, қишлоқ хўжалигида ислоҳотлар кутилган самарани берсагина — барча соҳаларда ўзгариш бўлади.

Қарши тумани Собир Раҳимов номидаги жамоа ширкат хўжалигидаги Ойсара Келдиева бошлиқ ижарачилар звеноси аъзолари билан учрашувда Ислом Каримов уларнинг даромади, яшаш шароити ҳақида сўради.

Инсон дунёда яшар экан, аввало фарзанд тарбиялаши, теран маънода айтганда, уй қуриши, дарахт ўтқазиши керак. Бизнинг халқимиздек меҳнаткаш халқ дунёда кам топилади. Айниқса, аёлларни, уларнинг меҳнатини қадрлаш — жамиятнинг муҳим вазифасидир, деди давлатимиз раҳбари. Кеча Хивада чет эллик сайёҳлар орасида ёши 90 га бориб қолган икки аёлни учратдим. Олис Франциядан Ўзбекистонни томоша қилиш учун келибди. Биз-чи? Бизнинг оналаримизнинг дунёни кўришга ҳаққи йўқми? Демоқчиманки, аёл ўзини ҳам ўйлаши керак. У фарзандлари билан шипи баланд, нурафшон уйларда яшаши, болалари сут ичиб, илиги тўлиб улғайиши лозим. Бу аввало ҳар бир оиланинг ўзи учун, қолаверса, Ватан учун керак, дея таъкидлади Президент. Муҳими, одамлар бизнинг сиёсатимиз моҳиятини, ислоҳотлар мақсадини тобора теран ҳис этиб боряпти. Улар ўзгаряпти, зеро, одамлар дунёқарашида ўзгариш бўлса — ҳаёт ҳам ўзгаради.

ҲАР ИШДА ФИДОЙИЛИК КЕРАК

Яқин кунларда халқимиз яна бир байрам — Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллигини нишонлайди. Президент Ислом Каримов бой тарихимиз дурдонаси -- Хивада амалга оширилаётган таъмирлаш ишлари билан танишди.

Тарихий обидаларга иккинчи ҳаёт бағишлаётган меъмор ва усталарнинг нозик санъатини юқори баҳолади. Шу билан бирга айрим камчиликларга, хусусан, реклама ва ёзувлардаги нуқсонларга эътиборни қаратди. Сайёҳлар ва юбилей меҳмонларининг автобусларда келишини, бунинг учун эса меъморий обидалар атрофида кенг майдонлар бўлиши зарурлигини таъкидлади.

Қарши шаҳрида соҳибқирон Амир Темур хиёбони бунёд этилмоқда. Унинг биринчи босқичи қуриб битказилди. Давлатимиз раҳбари хиёбонни кўкаламзорлаштириш, унинг атрофини ободонлаштириш -- хиёбон руҳига мос келтириш борасида маслаҳатлар берди.

Президент Қарши шаҳридаги янги таъмирдан чиқарилган «Меҳнат» стадионини кўздан кечирди. Маҳаллий «Насаф» футбол жамоаси раҳбар, мураббий ва ўйинчилари билан суҳбатлашди. Уларни моддий рағбатлантириш масалалари, яшаш шароити, тиббий хизмат кўрсатиш, спорт жиҳозлари билан қизиқди.

Бизнинг республикамизда футболни ривожлантиришнинг асосий омили профессионал клублар тузишдир, деди Ислом Каримов. Шунда футболчига ҳақ тўлаш ҳам, улар билан жамоа раҳбарлари ўртасидаги муносабатлар ҳам замонавий йўлга тушади. Чунки, футболчилик кўнгилёзар машғулот эмас, профессионал ҳунар - касб бўлиши керак. Футболчи 10-15 йил давомида келгуси ҳаётини таъминлаб қўйиш имконига эга бўлиши лозим. Биз бу масалаларни ҳал этамиз, албатта.

Бу соҳадаги яна бир вазифа -- ҳар бир жамоа ўз мактабига -- қиёфасига эга бўлиши лозим. Футболчилар шуни унутмаслиги керакки, улар ўзи учун эмас, балки, шаънини ҳимоя қилаётган вилоят, халқ учун, ўзбек футбол мактабини шакллантириш учун ўйнайди. Бунинг учун эса у, ҳамма соҳадаги каби, ватанпарвар, фидойи инсон бўлиши даркор.

Президент Ислом Каримов Хоразм ва Қашқадарё вилоятлари бўйлаб сафари давомида кўпчилик билан учрашди, уларни дилдан суҳбатга чорлади. Икки воҳа меҳнаткашлари амалга ошираётган ишларни юксак баҳолади. Улар ер, иқлим шароити оғир бўлсада, фидокорона меҳнат қилиб, яхши натижаларга эришаётганликларини қайд этди. Камчиликларга келсак, давлат ҳам оиладек гап, ундаги жараён, ютуқ ёки камчиликлардан мамлакат раҳбари доимо хабардор бўлиши, керак бўлса ёрдам бериши лозим, деди Ислом Каримов. Чунки мақсадимиз бир -- мустақил, яхлит Ўзбекистонимиз тараққиётини янада тезлатиш, халқимизни ёруғ кунларга тезроқ етказиш, азиз Ватанимизнинг дунё ҳамжамиятида барча соҳада муносиб ўрин эгаллашига эришишдир.

Давлатимиз раҳбари сафар ниҳоясида Урганч ва Қаршида вилоят раҳбарлари, туман, шаҳар ҳокимлари иштирокида йиғилиш ўтказди. Мутасадди раҳбарларга мавжуд камчиликларни бартараф этиш, иқтисодий ислоҳотларнинг изчиллигини таъминлаш, ижтимоий соҳаларни ривожлантриш юзасидан тавсия ва топшириқлар берди.

Президент Ислом Каримовнинг Хоразм ва Қашқадарё вилоятлари бўйлаб сафари чоғида унга республика Бош вазирининг биринчи ўринбосари Исмоил Жўрабеков, Президентнинг матбуот котиби М. Муҳаммад Дўст, Хоразм вилоят ҳокими Искандар Юсупов, Қашқадарё вилоят ҳокими Озод Пармонов ҳамроҳлик қилди.

Аҳмад ХЎЖА,
Илҳом САФАР,
Абдужалол ТАЙПАТОВ,
ЎзА махсус мухбирлари.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабековни Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазири вазифасидан озод этиш тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари Исмоил Ҳакимович Жўрабеков Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазири вазифасидан озод этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 29 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

Р. Ў. Аҳмедовни Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазири этиб тайинлаш тўғрисида

Рустам Ўрмонович Аҳмедов Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазири этиб тайинлансин ва шу сабабдан у Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазири вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 29 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

Ҳ. Қ. Турсуновни Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазири этиб тайинлаш тўғрисида

Ҳикматулла Қўчқорович Турсунов Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазири этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 29 сентябрь.

ИСТИҚБОЛ БУНЁДКОРЛАРИ БАЙРАМИ

29 сентябрда пойтахтимиздаги «Туркистон» саройида Ўқитувчилар ва мураббийлар куни муносабати билан тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Бу ерга фарзандларимизни мамлакатимизнинг буюк келажагига муносиб ворислар қилиб тарбиялаётган соҳа вакиллари тўпланди.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси маърифат аҳлига табригини Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Т. Рисқиев ўқиб эшиттирди.

«Республика халқ таълими тизимида алоҳида ўрнак кўрсатган ходимлардан бир гуруҳини мукофотлаш тўғрисида»ги Президент Фармонига мувофиқ юксак давлат мукофотлари билан тақдирланган ўқитувчи ва мураббийларнинг бир гуруҳига Ватаннинг орден, медал ва нишонларини Олий Мажлис Раиси Э. Халилов топширди.

Устоз -- отангдан улуғ, дейди доно халқимиз. Бу жумлада ҳар биримизни қўлимиздан тутиб, улкан ҳаёт уммонига олиб кирган инсонларга берилган ҳақиқий баҳо мужассам. Мамлакатимизда биринчи бор умумхалқ байрами сифатида нишонланаётган Ўқитувчилар ва мураббийлар куни арафасида бу сўзни қанча такрорласак, шунча кам. Президент Ислом Каримовнинг Фармонига биноан бу куннинг умуммиллат шодиёнасига айлангани, бир гуруҳ таълим тизими ходимлари давлатимизнинг юксак мукофотлари билан тақдирлангани муаллимлар олдидаги чуқур эҳтиромнинг юксак намунасидир.

Йиғилишда сўзга чиққан Ўзбекистон халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев давлатимиз раҳбари томонидан кўрсатилаётган эътибор соҳа ходимлари олдига катта масъулият юклаётганини, ислоҳотлар жараёни даврида замонавий билимларга эга ёшларни тарбиялаш долзарб масалага айланганини алоҳида таъкидлади.

Маросимда республика Бош вазири Ў. Султонов, Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Ў.Раҳматов, Олий Мажлис Раисининг ўринбосари Б. Бугров, Бош вазир ўринбосарлари А. Азизхўжаев, А. Муҳиддинов, К. Раҳимов, Б. Ҳамидов, Тошкент шаҳар ҳокими К. Тўлағанов қатнашди.

Тантанали йиғилиш Ўзбекистон санъат усталари ва ижрочи ёшлар ижросидаги концерт билан якунланди.

(ЎзА)

ОЛИЙ МАЖЛИСДА УЧРАШУВ

Мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Финляндия парламентининг ташқи ишлар бўйича қўмитаси раиси Маркус Аелтонен раҳбарлигидаги делегация аъзолари Олий Мажлис Раисининг ўринбосари А. Қосимов билан учрашди.

Суҳбат чоғида финляндиялик меҳмонлар мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар, шунингдек, қонунчилик соҳасида юз бераётган ўзгаришлар билан таништирилди. Ўзбекистон Олий Мажлиси фаолияти билан яқиндан танишиш имконига эга бўлган Финляндия парламенти делегацияси аъзолари мамлакатимизда Омбудсман, Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказ каби муассасаларнинг ташкил этилгани республика ижтимоий ҳаётида катта ютуқлар қўлга киритилаётганидан дарак беришини таъкидладилар.

Учрашувда Ўзбекистон Олий Мажлиси билан Финляндия парламенти ўртасидаги ҳамкорлик алоқаларини янада ривожлантириш билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди.

(ЎзА)

ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИГА ЭЪТИБОР

29 сентябрь куни Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги йўлларда ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш комиссиясининг йиғилиши бўлди. Унда бир қатор вазирлик, қўмита, корпорация ва идораларнинг раҳбарлари қатнашди. Йиғилишда жорий йилнинг саккиз ойи мобайнида йўл ҳаракати хавфсизлигининг ҳолати тўғрисидаги масала муҳокама этилди.

Республика Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков йиғилишни бошқарди.

Сўзга чиққанлар йил бошидан буён автомобиль йўлларида ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш, йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш борасида муайян ишлар амалга оширилганлигини қайд этиш билан бирга, асосий эътиборни бу борада йўл қўйилган жиддий камчиликларни бартараф қилиш зарурлигига қаратдилар. Жумладан, республика бўйича йўл-транспорт ҳодисалари бироз камайган бўлсада, бир қатор вилоятлар ва шаҳарларда уларнинг ортиши кузатилган.

Йиғилишда комиссия ишчи гуруҳлари қайта ташкил этилиб, улар зиммасига кўрсатиб ўтилган барча камчиликларни тезда бартараф этиш вазифаси юклатилди.

Йиғилишда республика Бош вазирининг ўринбосари К. Раҳимов қатнашди.

(ЎзА)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ҚОНУНИ
ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ушбу Қонуннинг мақсади

Ушбу Қонун фуқароларга таълим, тарбия бериш, касб-ҳунар ўргатишнинг ҳуқуқий асосларини белгилайди ҳамда ҳар кимнинг билим олишдан иборат конституциявий ҳуқуқини таъминлашга қаратилган.

2-модда. Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатлари

Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ушбу Қонундан ҳамда бошқа қонун ҳужжатларидан иборат.

Қорақалпоғистон Республикасида таълим соҳасидаги муносабатлар Қорақалпоғистон Республикасининг қонун ҳужжатлари билан ҳам тартибга солинади.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларидагидан ўзгача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

3-модда. Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принциплари

Таълим Ўзбекистон Республикаси ижтимоий тараққиёти соҳасида устувор деб эълон қилинади.

Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принциплари қуйидагилардан иборат:

таълим ва тарбиянинг инсонпарвар, демократик характерда эканлиги;

таълимнинг узлуксизлиги ва изчиллиги;

умумий ўрта, шунингдек ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг мажбурийлиги;

ўрта махсус, касб-ҳунар таълими йўналишини: академик лицейда ёки касб-ҳунар коллежида ўқишни танлашнинг ихтиёрийлиги;

таълим тизимининг дунёвий характерда эканлиги;

давлат таълим стандартлари доирасида таълим олишнинг ҳамма учун очиқлиги;

таълим дастурларини танлашга ягона ва табақалаштирилган ёндашув;

билимли бўлишни ва истеъдодни рағбатлантириш;

таълим тизимида давлат ва жамоат бошқарувини уйғунлаштириш.

4-модда. Билим олиш ҳуқуқи

Жинси, тили, ёши, ирқий, миллий мансублиги, эътиқоди, динга муносабати, ижтимоий келиб чиқиши, хизмат тури, ижтимоий мавқеи, турар жойи, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қанча вақт яшаётганлигидан қатъи назар, ҳар кимга билим олишда тенг ҳуқуқлар кафолатланади.

Билим олиш ҳуқуқи:

давлат ва нодавлат таълим муассасаларини ривожлантириш;

ишлаб чиқаришдан ажралган ва ажралмаган ҳолда таълим олишни ташкил этиш;

таълим ва кадрлар тайёрлаш давлат дастурлари асосида бепул ўқитиш, шунингдек таълим муассасаларида шартнома асосида тўлов эвазига касб-ҳунар ўргатиш;

барча турдаги таълим муассасаларининг битирувчилари кейинги босқичдаги ўқув юртларига киришда тенг ҳуқуқларга эга бўлиши;

оилада ёки ўзи мустақил равишда билим олган фуқароларга аккредитациядан ўтган таълим муассасаларида экстернат тартибида аттестациядан ўтиш ҳуқуқини бериш орқали таъминланади.

Бошқа давлатларнинг фуқаролари Ўзбекистон Республикасида халқаро шартномаларга мувофиқ билим олиш ҳуқуқига эга.

Республикада истиқомат қилаётган фуқаролиги бўлмаган шахслар билим олишда Ўзбекистон Республикаси фуқаролари билан тенг ҳуқуқларга эга.

5-модда. Педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқи

Тегишли маълумоти, касб тайёргарлиги бор ва юксак ахлоқий фазилатларга эга бўлган шахслар педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эга.

Педагог ходимларни олий ўқув юртларига ишга қабул қилиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлаган Низомга мувофиқ танлов асосида амалга оширилади.

Педагогик фаолият билан шуғулланиш суд ҳукмига асосан ман этилган шахсларнинг таълим муассасаларида бу фаолият билан шуғулланишига йўл қўйилмайди.

6-модда. Таълим муассасасининг ҳуқуқий мақоми

Таълим муассасасини аккредитациялаш ваколатли давлат органи томонидан аттестацияга асосан амалга оширилади.

Таълим муассасаси юридик шахс бўлиб, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда барпо этилади. Нодавлат таълим муассасаси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилаган тартибда давлат аккредитациясидан ўтган пайтдан бошлаб юридик шахс ҳуқуқлари ва таълим фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқига эга бўлади.

Таълим муассасаси қонун ҳужжатларига мувофиқ ишлаб чиқилган устав асосида фаолият кўрсатади.

Таълим муассасаси аттестация натижаларига биноан давлат аккредитациясидан маҳрум этилиши мумкин.

Таълим муассасалари ўқув-тарбия мажмуиларига ҳамда ўқув-илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари ва уюшмаларига бирлашишга ҳақли.

Таълим муассасалари уставда белгиланган вазифаларига мувофиқ пулли таълим хизматлари кўрсатиш, шунингдек тадбиркорлик фаолиятининг бошқа турлари билан шуғулланишга ҳақли.

7-модда. Давлат таълим стандартлари

Давлат таълим стандартлари умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар ва олий таълим мазмунига ҳамда сифатига қўйиладиган талабларни белгилайди.

Давлат таълим стандартларини бажариш Ўзбекистон Республикасининг барча таълим муассасалари учун мажбурийдир.

8-модда. Таълим бериш тили

Таълим муассасаларида таълим бериш тилидан фойдаланиш тартиби «Давлат тили ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тартибга солинади.

II. ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ВА ТУРЛАРИ

9-модда. Таълим тизими

Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими қуйидагиларни ўз ичига олади:

давлат таълим стандартларига мувофиқ таълим дастурларини амалга оширувчи давлат ва нодавлат таълим муассасалари;

таълим тизимининг фаолият кўрсатиши ва ривожланишини таъминлаш учун зарур бўлган тадқиқот ишларини бажарувчи илмий-педагогик муассасалар;

таълим соҳасидаги давлат бошқарув органлари, шунингдек уларга қарашли корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар.

Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими ягона ва узлуксиздир.

10-модда. Таълим турлари

Ўзбекистон Республикасида таълим қуйидаги турларда амалга оширилади:

мактабгача таълим;

умумий ўрта таълим;

ўрта махсус, касб-ҳунар таълими;

олий таълим;

олий ўқув юртидан кейинги таълим;

кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш;

мактабдан ташқари таълим.

11-модда. Мактабгача таълим

Мактабгача таълим бола шахсини соғлом ва етук, мактабда ўқишга тайёрланган тарзда шакллантириш мақсадини кўзлайди. Бу таълим олти-етти ёшгача оилада, болалар боғчасида ва мулк шаклидан қатъи назар, бошқа таълим муассасаларида олиб борилади.

Умумий ўрта таълим босқичлари қуйидагича:

бошланғич таълим (I-IV синфлар);

умумий ўрта таълим (I-IX синфлар).

Бошланғич таълим умумий ўрта таълим олиш учун зарур бўлган саводхонлик, билим ва кўникма асосларини шакллантиришга қаратилгандир. Мактабнинг биринчи синфига болалар олти-етти ёшдан қабул қилинади.

Умумий ўрта таълим билимларнинг зарур ҳажмини беради, мустақил фикрлаш, ташкилотчилик қобилияти ва амалий тажриба кўникмаларини ривожлантиради, дастлабки тарзда касбга йўналтиришга ва таълимнинг навбатдаги босқичини танлашга ёрдам беради.

Болаларнинг қобилияти, истеъдодини ривожлантириш учун ихтисослаштирилган мактаблар ташкил этилиши мумкин.

13-модда. Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими

Ўрта махсус, касб-ҳунар таълим олиш мақсадида ҳар ким умумий ўрта таълим асосида академик лицейда ёки касб-ҳунар коллежида ўқишнинг йўналишини ихтиёрий равишда танлаш ҳуқуқига эга.

Академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари эгалланган касб-ҳунар бўйича ишлаш ҳуқуқини берадиган ҳамда бундай иш ёки таълимни навбатдаги босқичда давом эттириш учун асос бўладиган ўрта махсус, касб-ҳунар таълими беради.

Академик лицей ўқувчиларнинг интеллектуал қобилиятларини жадал ўстиришни, уларнинг чуқур, табақалаштирилган ва касб-ҳунарга йўналтирилган билим олишларини таъминлайдиган уч йиллик ўрта махсус ўқув юртидир.

Касб-ҳунар коллежи ўқувчиларнинг касб-ҳунарга мойиллиги, маҳорат ва малакасини чуқур ривожлантиришни, танланган касблар бўйича бир ёки бир неча ихтисос олишни таъминлайдиган уч йиллик ўрта касб-ҳунар ўқув юртидир.

14-модда. Олий таълим

Олий таълим юқори малакали мутахассислар тайёрлашни таъминлайди.

Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш олий ўқув юртларида (университетлар, академиялар, институтлар ва олий мактабнинг бошқа таълим муассасаларида) ўрта махсус, касб-ҳунар таълими асосида амалга оширилади.

Олий таълим икки босқичга: давлат томонидан тасдиқланган намунадаги олий маълумот тўғрисидаги ҳужжатлар билан далилланувчи бакалавриат ва магистратурага эга.

Бакалавриат олий таълим йўналишларидан бири бўйича пухта билим берадиган, ўқиш муддати камида тўрт йил бўлган таянч олий таълимдир.

Магистратура аниқ мутахассислик бўйича бакалавриат негизида камида икки йил давом этадиган олий таълимдир.

Фуқаролар иккинчи ва ундан кейинги олий маълумотни шартнома асосида олишга ҳақлидирлар.

15-модда. Олий ўқув юртидан кейинги таълим

Олий ўқув юртидан кейинги таълим жамиятнинг юқори малакали илмий ва илмий-педагогик кадрларга бўлган эҳтиёжларини таъминлашга қаратилгандир. Олий ўқув юртидан кейинги таълим олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот муассасаларида (аспирантура, адъюнктура, докторантура, мустақил тадқиқотчилик) олиниши мумкин.

Илмий ва илмий-педагогик кадрларни тайёрлаш, илмий даражалар ва унвонлар бериш тартиби қонун ҳужжатларида белгиланади.

16-модда. Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш

Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш касб билимлари ва кўникмаларини чуқурлаштириш ҳамда янгилашни таъминлайди.

Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

17-модда. Мактабдан ташқари таълим

Болалар ва ўсмирларнинг якка тартибдаги эҳтиёжларини қондириш, уларнинг бўш вақти ва дам олишини ташкил этиш учун давлат органлари, жамоат бирлашмалари, шунингдек бошқа юридик ва жисмоний шахслар маданий-эстетик, илмий, техникавий, спорт ва бошқа йўналишларда мактабдан ташқари таълим муассасаларини ташкил этишлари мумкин.

Мактабдан ташқари таълим муассасаларига болалар, ўсмирлар ижодиёти саройлари, уйлари, клублари ва марказлари, болалар-ўсмирлар спорт мактаблари, санъат мактаблари, мусиқа мактаблари, студиялар, кутубхоналар, соғломлаштириш муассасалари ва бошқа муассасалар киради.

Мактабдан ташқари таълим муассасаларини ташкил этиш ва уларнинг фаолият кўрсатиш тартиби қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилади.

18-модда. Оиладаги таълим ва мустақил равишда таълим олиш

Давлат оилада таълим олишга ва мустақил равишда таълим олишга кўмаклашади. Болаларни оилада ўқитиш ва мустақил равишда таълим олиш тегишли таълим муассасаларининг дастурлари бўйича амалга оширилади. Таълим олувчиларга ваколатли давлат муассасалари томонидан услубий, маслаҳат ва бошқа йўсинда ёрдам кўрсатилади.

19-модда. Таълим тўғрисидаги ҳужжатлар

Аккредитация қилинган таълим муассасаларининг битирувчиларига давлат томонидан тасдиқланган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжат (шаҳодатнома, диплом, сертификат, гувоҳнома) берилади. Давлат томонидан тасдиқланган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжат оилада таълим олган ёки мустақил равишда билим олган ва аккредитация қилинган таълим муассасаларининг тегишли таълим дастурлари бўйича экстерн тартибида имтиҳонлар топширган шахсларга ҳам берилади, давлат таълим муассасаларида ўқитилиши шарт бўлган ва рўйхати Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгилаб қўйиладиган мутахассисликлар бундан мустасно.

Олий маълумот тўғрисидаги дипломга ўзлаштирилган фанлар рўйхати, уларнинг ҳажмлари ва фанларга қўйилган баҳолар ёзилган варақа илова қилинади.

Диссертация ҳимоя қилган шахсларга белгиланган тартибда фан номзоди ёки фан доктори илмий даражаси берилади ва давлат томонидан тасдиқланган намунадаги диплом топширилади.

Давлат таълим стандартларига мос келган тақдирда Ўзбекистон Республикаси билан хорижий давлатларнинг ҳукуматлари ўртасидаги икки томонлама битимлар асосида ҳар икки томоннинг маълумот тўғрисидаги ҳужжатлари белгиланган тартибда ўзаро тан олиниши мумкин.

Тегишли босқичдаги таълимни тугалламаган шахсларга белгиланган намунадаги маълумотнома берилади.

Давлат тасдиқлаган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжат навбатдаги босқич таълим муассасаларида таълим олишни давом эттириш ёки тегишли ихтисос бўйича ишлаш ҳуқуқини беради.

III. ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИ ҚАТНАШЧИЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯ ҚИЛИШ

20-модда. Таълим олувчиларни ижтимоий ҳимоя қилаш

Таълим муассасасида таълим олувчилар қонун ҳужжатларига ва норматив ҳужжатларга мувофиқ имтиёзлар, стипендия ва ётоқхонада жой билан таъминланади.

21-модда. Таълим муассасалари ходимларини ижтимоий ҳимоя қилиш

Таълим муассасалари ходимларига иш вақтининг қисқартирилган муддати белгиланади, ҳақи тўланадиган йиллик узайтирилган таътиллар ва қонун ҳужжатларида назарда тутилган имтиёзлар берилади.

Таълим муассасалари иш ҳақига мўлжалланган мавжуд маблағлар доирасида мустақил равишда ставкалар, мансаб окладларига табақалаштирилган устама белгилашга ҳамда меҳнатга ҳақ тўлаш ва рағбатлантиришнинг турли шаклларини қўллашга ҳақли.

22-модда. Етим болаларни ва ота-оналарининг ёки бошқа қонуний вакилларининг васийлигисиз қолган болаларни ўқитиш

Етим болаларни ва ота-оналарининг ёки бошқа қонуний вакилларининг васийлигисиз қолган болаларни ўқитиш ва уларни боқиш давлатнинг тўла таъминоти асосида қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

23-модда. Жисмоний ёки руҳий ривожланишида нуқсони бўлган болалар ва ўсмирларни ўқитиш

Жисмоний ёки руҳий ривожланишида нуқсони бўлган, шунингдек узоқ вақт даволанишга муҳтож болалар ва ўсмирларни ўқитиш, уларни тарбиялаш ҳамда даволаш учун ихтисослаштирилган таълим муассасалари ташкил этилади. Болалар ва ўсмирларни ушбу таълим муассасаларига юбориш ва улардан чиқариш ота-оналарининг ёки бошқа қонуний вакилларининг розилиги билан психологик-тиббий-педагогик комиссиянинг хулосасига биноан амалга оширилади.

Ихтисослаштирилган таълим муассасаларининг ўқувчилари қисман ёки тўла давлат таъминотида бўлади.

24-модда. Ижтимоий ёрдамга ва тикланишга муҳтож бўлган шахслар учун ўқув-тарбия муассасалари

Алоҳида шароитларда тарбияланиш ва ўқишга муҳтож болалар ва ўспиринлар учун уларнинг билим олиши, касб тайёргарлиги ва ижтимоий тикланишини таъминлайдиган ихтисослаштирилган ўқув-тарбия муассасалари ташкил этилади.

Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахсларнинг таълим олиши ва мустақил билим олиши учун қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда шароитлар яратилади.

IV. ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ БОШҚАРИШ

25-модда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг таълим соҳасидаги ваколатлари

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг таълим соҳасидаги ваколатларига қуйидагилар киради:

таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга ошириш;

таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органларига раҳбарлик қилиш;

таълимни ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

таълим муассасаларини ташкил этиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш тартибини белгилаш;

таълим муассасаларини аккредитациядан, педагог, илмий кадрларни аттестациядан ўтказиш тартибини белгилаш;

бошқа давлатларнинг таълим муассасаларига Ўзбекистон Республикасининг ҳудудида таълим фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи рухсатномалар бериш;

қонун ҳужжатларига мувофиқ хорижий давлатларнинг таълим тўғрисидаги ҳужжатларини тан олиш ва бу ҳужжатларнинг эквивалент эканлигини қайд этиш тартибини белгилаш;

давлат таълим стандартларини тасдиқлаш;

давлат томонидан тасдиқланган намунадаги маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни тасдиқлаш ва уларни бериш тартибини белгилаш;

давлат грантлари миқдорини ва таълим муассасаларига қабул қилиш тартибини белгилаш;

давлат олий таълим муассасасининг ректорларини тайинлаш;

таълим олувчиларни аккредитация қилинган бир таълим муассасасидан бошқасига ўтказиш тартибини белгилаш;

қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатлар.

26-модда. Таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органларининг ҳуқуқ доираси

Таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органларининг ҳуқуқ доирасига қуйидагилар киради:

таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини рўёбга чиқариш;

таълим муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш ва услуб масалаларида уларга раҳбарлик қилиш;

давлат таълим стандартлари, мутахассисларнинг билим савияси ва касб тайёргарлигига бўлган талаблар бажарилишини таъминлаш;

ўқитишнинг илғор шакллари ва янги педагогик технологияларни, таълимнинг техник ва ахборот воситаларини ўқув жараёнига жорий этиш;

ўқув ва ўқув-услубият адабиётларини яратиш ва нашр этишни ташкил қилиш;

таълим олувчиларнинг якуний давлат аттестацияси ва давлат таълим муассасаларида экстернат тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш;

давлат олий таълим муассасасининг ректорини тайинлаш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритиш;

педагог ходимларни тайёрлашни, уларнинг малакасини оширишни ва қайта тайёрлашни ташкил этиш;

қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатлар.

27-модда. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг таълим соҳасидаги ваколатлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари:

таълим муассасалари фаолиятининг минтақаларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш эҳтиёжларига мувофиқлигини таъминлайдилар;

таълим муассасаларини ташкил этадилар, қайта ташкил этадилар ва тугатадилар (республика тасарруфида бўлган муассасалар бундан мустасно), уларнинг уставларини рўйхатга оладилар;

ўз ҳудудларидаги таълим муассасаларини ваколат доирасида молиялаш миқдорларини ва имтиёзларни белгилайдилар;

таълим сифати ва даражасига, шунингдек педагог ходимларнинг касб фаолиятига бўлган давлат талабларига риоя этилишини таъминлайдилар;

қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга оширадилар.

28-модда. Таълим муассасасини бошқариш

Таълим муассасасини унинг раҳбари бошқаради.

Таълим муассасаларида қонун ҳужжатларига мувофиқ фаолият кўрсатадиган жамоат бошқаруви органлари ташкил этилиши мумкин.

29-модда. Таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органлари билан нодавлат таълим муассасалари ўртасидаги ўзаро муносабатлар

Таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органлари нодавлат таълим муассасаларида таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини назорат қилади.

Нодавлат таълим муассасалари таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузган тақдирда, аккредитация қилган органлар уларнинг фаолиятини қонун ҳужжатларига мувофиқ тўхтатиб қўйишга ҳақли.

Нодавлат таълим муассасаларига қабул давлат ўқув юртлари учун белгиланган тартибда ва муддатларда амалга оширилади.

V. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

30-модда. Ота-оналар ёки қонуний вакилларнинг вазифалари

Вояга етмаган болаларнинг ота-оналари ёки қонуний вакиллари боланинг қонуний ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишлари шарт ҳамда уларнинг тарбияси, мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими олишлари учун жавобгардирлар.

31-модда. Таълимни молиялаш

Давлат таълим муассасаларини молиялаш республика ва маҳаллий бюджетлар маблағлари, шунингдек бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан амалга оширилади.

32-модда. Таълимни ривожлантириш фондлари

Таълимни ривожлантириш фондлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда юридик ва жисмоний шахсларнинг, шу жумладан чет эллик юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий бадаллари ҳисобидан ташкил этилиши мумкин.

33-модда. Халқаро ҳамкорлик

Таълим муассасалари таълим муаммолари юзасидан халқаро ҳамкорликда иштирок этадилар, чет давлатларнинг тегишли ўқув юртлари билан бевосита алоқалар ўрнатиш, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда улар билан қўшма ўқув юртлари ташкил этиш ҳуқуқига эга.

34-модда. Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик

Таълим тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузишда айбдор бўлган шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўладилар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 29 август.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ ҚАРОРИ

«ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНИНИ АМАЛГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси **ҚАРОР ҚИЛАДИ**:

1. «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни эълон қилинган кундан эътиборан амалга киритилсин.

2. Белгилаб қўйилсинки, «Таълим тўғрисида»ги Қонуннинг умумий ўрта таълим олишга, уч йиллик академик лицейларда ва касб-ҳунар коллежларида ўқишга ҳамда олий маълумотли мутахассислар тайёрлашга тааллуқли 12, 13 ва 14-моддаларидаги қоидалар Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида белгиланган муддатларда жорий этилади.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳукумат қарорларини «Таълим тўғрисида»ги Қонунга мувофиқлаштирсин, вазирликлар ва идоралар мазкур Қонунга зид бўлган ўз норматив ҳужжатларини қайта кўриб чиқишлари ва бекор қилишларини таъминласин.

4. Белгилаб қўйилсинки, қонун ҳужжатлари «Таълим тўғрисида»ги Қонунга мувофиқлаштирилгунга қадар Ўзбекистон Республикаси амалдаги қонун ҳужжатларининг мазкур Қонунга зид бўлмаган қисми қўлланилади.

5. 1992 йил 2 июлда қабул қилинган «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1992 йил, №9, 342-модда; 1993 йил, №6, 268-модда) ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси
Э. ХАЛИЛОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 29 август.

● *ҚУТЛУҒ КУН*

ЭЛ АРДОҒИДАГИ АЁЛ

Маҳбуба опа сўнгги қўнғироққа бағишланган тадбирга боролмади. Кенжа ўғлининг соғлиғи уни ҳозир ҳамма нарсадан ҳам кўпроқ ўйлантирар, ишқилиб тузалиб кетса бўлгани, дерди. Дори-дармон кор қилди шекилли, хайрият, кўзи илинди. Она фарзандининг пишиллаб, оғир нафас олиб ухлаётганидан бироз хавотирда бўлса ҳам, ҳар қалай кўнгли бироз тинчиди.

Байрам ҳам охирлаб қолгандир. Ҳаракат қилгани билан энди барибир кечикди. Бунинг устига бемор ўғлини уйда ёлғиз ташлаб кетолмайди. Кўз олдидан ўзи таълим берган ўқувчилар — битирувчилар ўта бошлади. Ўғил-қизларидай бўлиб қолган ўқувчиларни хафа қиладиган бўлди-да...

Кўча дарвозасининг таққиллаши-ю, бир гуруҳ болаларнинг шовқин-сурони Маҳбуба опанинг хаёлларини бўлиб юборди. Шошилиб ҳовлига чиқди. Қўлларида ранг-баранг гуллар билан турган ўқувчиларини кўриб шодлигидан жўшиб кетди. Ҳаммасини бирма-бир қучиб ўз фарзандидек бағрига босгиси келди. Маҳбуба опани «гув» этиб ўраб олган қизлар гулдаста тутар экан, ўқитувчининг кўзлари жиққа ёшга тўлди...

Ҳа, Маҳбуба опа Жалолованинг ҳаётида бундай фараҳбахш дамлар кўп бўлган. Аскарликдан қайтган Абдуфаттоҳ исмли шўх ўқувчиси совға-салом билан кириб келганда ҳам опа ундан мактаб даврида қойигани учун кечирим сўрагани, Абдуфаттоҳ эса «шундай қилмаганингизда балки ҳозир сизни кўришга атай келмаган бўлардим» дегани ҳам ҳали-ҳали эсида. Нима бўлганда ҳам Маҳбуба опа ўз танлаган касбидан хурсанд. Бундан роппа-роса 27 йил аввал Данғара тумани марказидан 90 км узоқликда жойлашган Чимён қишлоғига кунора қатнаб ишлаган дамларда ҳам ўқитувчилик касбидан нолимаган. Чунки у болалигидан шу касб эгаси бўлишни орзу қиларди. Бутун маҳалла-кўй, етти яшардан етмиш яшаргача «муаллима» дея эъзозлайдиган аммасига ҳавас билан боқарди. Бу ҳавас уни 1966 йили Қўқон педагогика билим юртига етаклади. Илк педагогик фаолиятини бошлаган дамларда Мелиқўзи ака билан турмуш қуришди. Унинг ўқитувчилик қобилиятини сезган турмуш ўртоғи сиртдан Фарғона педагогика институтига кириб ўқишни тавсия қилди. Кўп ўтмай Маҳбуба талаба бўлди. Мелиқўзи ака эса Тошкентда ўқиб муҳандислик дипломини қўлга олди. Унга Сирдарё ГРЭСида ишлаш учун йўлланма берилди. Шу боис ёш оила нурчиларнинг янги қурилаётган Ширин шаҳарчасига кўчиб келишди. Мелиқўзи ака ГРЭСнинг кимё цехида муҳандислик қилди, Маҳбуба опа эса шаҳардаги ўрта мактабда дарс бериш билан бирга сиртдан таҳсил олди.

Орадан қанча йиллар ўтди, Маҳбуба опа мураббийлик сир-асрорларини қунт билан пухта ўрганди. Болалар кўнглига йўл топиб обрў-эътибор қозонди. Жамоат ишларида фаол иштирок этди. Мактаб ва оила унинг назарида бир-биридан ажралмас муқаддас даргоҳ. Умр йўлдоши билан оқ ювиб, оқ тараб вояга етказган фарзандларининг юриш-туришига, дид билан кийинишига, одоб-ахлоқига ҳавас қилмаган одам йўқ.

Давлатимиз мустақилликка эришгач, ўқитувчилар меҳнатига бўлган эътибор янада кучайди. Ўтган йили Маҳбуба опа ҳаётида ҳам қувончли воқеа юз берди. Президентимиз Фармони билан у II даражали «Соғлом авлод учун» ордени билан тақдирланди. Ҳаётининг энг муҳим, гуркираган даврини болалар таълим-тарбиясига бахшида этган инсон, тажрибали ва моҳир педагог Маҳбуба опа Жалолова сингари меҳридарё инсонлар борлиги билан ҳаётимиз гўзал ва чароғондир.

Н. ҚОДИРҚУЛОВ,
Сирдарё вилояти.

● *ПАХТА-97*

Касби туманидаги Ҳамза Хўжамқулов номли жамоа-ширкат хўжалиги вилоятдаги энг йирик уруғчилик жамоаларидан бири. Бу ерда асосан «С 65-30» навли уруғлик чигит тайёрланади.

Бу йил хўжаликда 2010 гектар майдонда ғўза ўстирилди. Ундан режадаги 5580 тонна ўрнига 7000 тонна «оқ олтин» йиғиштириб олиш режалаштирилган. Ҳосилнинг камида 2000 тоннаси уруғлик учун ажратилади.

СУРАТЛАРДА: илғор бригада бошлиғи Шодмонқул Камолов; механизаторлар (чапдан) Сафар Чўлиев, Турсунқул Мирзаев, Баҳром Рўзимуродов, Ғайрат Мамалов ва Зокир Мирмуродов.

Ш. ШАРОПОВ (ЎзА)
олган суратлар.

МАМЛАКАТДА БИРИНЧИ БЎЛИШДИ

Кеча таҳририятимизга Хоразмдан иккита қувончли хушхабар келди. Вилоятнинг Шовот тумани ва Дўстлик шаҳри хўжаликлари пахта сотиш юзасидан 1997 йилда мўлжалланган давлат режасини мамлакатда биринчи бўлиб уддаладилар.

Шовот туманида ялпи хирмон салмоғи 33.1 минг тоннага етказилди. 11.3 минг гектар майдоннинг ҳар гектари ҳисобига 30 центнер ҳосил олинди. Топширилган пахтанинг ҳаммаси аъло ва юқори навларга қабул қилинди. Тумандаги «Соҳибкор» жамоа хўжалиги йил режасини сентябрь ойининг биринчи ярмидаёқ уддалаб, ҳосилдорликни шу кунгача 35 центнерга етказди. Режани олдингилар қаторида бажарган «Бўстон», «Хоразм», «Шовот», К. Раҳимов номли, «Меҳнатобод», О. Хидиров номли, «Дўстлик» жамоа хўжаликларида эса бу кўрсаткич 30 центнердан ошди.

Асосан қўриқ ерларда ғўза ўстирган Дўстлик шаҳри хўжаликлари 3700 тонна аъло навли пахта топширдилар. Пахта тайёрлаш режасини мамлакатда биринчи бўлиб уддалаган Гагарин номли, шунингдек, Шержонов номли, «Ўзбекистон» жамоа хўжаликлари эришилган ютуққа салмоқли улуш қўшдилар.

Ғўза парваришида ҳосилдорлик технологияси такомиллашаётгани, мулкчилик ва манфаатдорликка асосланган иш усуллари қарор топгани, пахтакорлар меҳнати Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг бу йилги йиғим-теримни ташкилий равишда ўтказиш тўғрисидаги қарорига асосан мунтазам рағбатлантириб борилгани ютуқлар омилига айланди. Натижада Шовот тумани ва Дўстлик шаҳри хўжаликлари билан пахта етиштириш бўйича шартнома тузган ижарачи ва пудратчиларнинг аксарият кўпчилиги режа ва мажбуриятларини адо этдилар. Айни пайтда пахтакорлар галдаги имкониятларини чамалаб кўришяпти. Шунга мувофиқ Шовот тумани деҳқонлари ялпи хирмон миқдорини 45,2 минг, Дўстлик шаҳри хўжаликлари эса 5000 тоннага етказиш ниятидалар.

Абдулла СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

● ЭЪТИРОФ

Америка Қўшма Штатларининг мамлакатимиздаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Стенли Эскудеронинг янги лавозимга тайинланиб, ватанига жўнаб кетиши олдидан унга бир неча савол билан мурожаат этдик.

Стенли ЭСКУДЕРО:

ЎЗБЕКИСТОНДА БЕГОНАЛИКНИ СЕЗМАДИМ

-- Муҳтарам элчи жаноблари, айтинг-чи, Ўзбекистондан қандай таассуротлар билан қайтаяпсиз?

-- О, бир дунё! Очиғини айтганда, Ўзбекистонда бўлиб, унинг бетакрор манзаралари, мўъжизакор обидалари, гўзал табиати, улуғ ва рангин тарихи қаршисида ҳайратга тушганларнинг биринчиси ҳам, охиргиси ҳам эмасман. Мен бир вақтлар китобу матбуот хабарлари орқали юртингиз ҳақида озми-кўпми эшитиб, унинг Шарқ маданиятининг бешикларидан бири эканлиги хусусида тасаввур ҳосил қилган эдим. Айниқса, талабалик пайтимда Ўзбекистон ҳақида кўп ўқигандим. Ўшандаёқ юртингизга келишни орзу қилиб юрардим. Не бахтки, менга мамлакатингизда икки йил мобайнида фаолият кўрсатиш насиб этди. Бу вақт ичида «минг бор эшитгандан бир бор кўрган афзал», деган нақлнинг нақадар ҳаққоний эканлигига ишондим. Эшитгану ўқиганларим денгиздан қатра бўлиб қолди.

Ҳали-ҳали ёдимда. Бундан икки йил муқаддам юртингизга келарканман, бирор одамнинг кўзларида бегоналикни сезмадим. Меҳмондорчилик, ҳурмат, бу қадар бағри кенгликдан, ишонинг, баъзан ўзимни йўқотиб қўяёздим. Ўзбекистонни тарк этар эканман, худди юртини ташлаб кетаётган одамдек ҳис қилаяпман ўзимни. Негаки, икки йил ичида юртингизга ўрганиб қолган эдим. Мен кўп йиллик дипломатик фаолиятим мобайнида дунёнинг бир қанча мамлакатларида хизмат қилдим. Аммо Ўзбекистонда ўзга юртларда топмаган меҳр-муҳаббатни кўрдим. Юртингизнинг қаерида бўлмайин, ҳамиша эски қадрдонлардек самимий, хушмуомалалик билан кутиб олишди. Айниқса, Тошкент ва Самарқандда бўлиб ўтган фестиваллар, учрашувлар хотирамда бир умр муҳрланиб қолади.

-- Икки йиллик фаолиятингиз мобайнида Ўзбекистонда рўй берган қайси воқеаларни таъкидлашни истардингиз?

-- Эҳ-ҳе, юртингизда ўтган вақт ичида амалга оширилган хайрли ишларни санаб саноғига етолмасам керак. Биласизми, бу ўта бир кенг масала. Бу тўғрида қисқача сўзлаш қийин. Шундай бўлса-да, мен бир нарсани таъкидлашни истардим: тарих ўзбек халқига озод юртда яшаш имконини берди. Юз йилларда, минг йилларда бундай имкон бўлавермайди. Ўзбекистон янгидан қад кўтарган, янги тарих, янги цивилизациянинг ойдин йўлидаги юрт. Айтмоқчиманки, мана шундай шароитда ўзбек халқи ўзининг ким эканлигини исботламоқда. Халқингизнинг ўзини-ўзи англаётганлиги бу — катта воқеа. Мен бундан бир неча кун олдин Мўйноқ шаҳрида бўлдим. Шундай бир кичкина жойни кўрсангиз, Ўзбекистоннинг ҳамма томонини англайсиз. Унинг заминида тўкин-сочинлик, мўл-кўлчилик хазиналари яширингандай туюлди менга. У ердаги одамларнинг ҳаммаси ён-атрофга ўзгача нигоҳ, соғлом фикр билан қараётганларининг гувоҳи бўлдим.

Бу ҳам ўша улуғ тарихги боғлиқ. Шуларни ўйлаганда, биласизми, менда Ўзбекистоннинг ўтиш даври қийинчиликларини енгиб ўтишига ишонч бор. Буни ҳар қандай мақтовлардан холи тарзда айтяпман.

Яна бир муҳим масала устида тўхталмоқчи эдим. Маълумки, ҳар қандай давлат порлоқ келажакни кўзлаб яшайди, унинг пойдеворини имкон қадар мустаҳкамроқ қуришга ҳаракат қилади. Шу маънода мамлакатингиз эришган яна бир ютуқ — унинг ўзига хос моделни танлаб олганлигида бўлди. Бирор бир мамлакат қўллаган иқтисодий ислоҳ йўлидан айнан нусха олингани йўқ.

-- Ўзбекистон ва Америка муносабатлари хусусида нималар дея оласиз?

-- Мамлакатларимиз ўртасида боғланган дипломатия алоқаларини ҳам ана шу муваффақиятларнинг натижаси сифатида баҳоламоқ жоиз. Маълумки, Америка масофа жиҳатидан Ўзбекистондан анча узоқда жойлашган. Аммо бу жуғрофий сарҳадларнинг узоқлиги икки дўст мамлакат ўртасидаги алоқаларнинг ривожланишига монелик қила олмаяпти. Эътироф этиш кераки, ўтган йилнинг ёзида Президент Ислом Каримовнинг юртимизга қилган ташрифи ва унда мамлакатимиз раҳбари Билл Клинтон билан учрашуви тарихий воқеа бўлди. Зотан, ушбу сафар Ўзбекистон-Америка ўртасидаги алоқаларнинг ривожланишида катта бурилиш ясади. Ҳозирги кунда америкалик тадбиркорлар мамлакатингиз нефть-газ мажмуини, кимё саноатини, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш каби кўплаб соҳаларни ривожлантиришда фаол эштирок этмоқда. Биргина ўтган уч ой давомида Ўзбекистон ва Америка қўшма комиссиясининг ташкил этилиши, Кўкдумалоқ компрессор заводининг ишга тушишида америкалик мутахассисларнинг ҳамкорлиги, НАТОнинг «Тинчлик йўлидаги ҳамкорлик» дастури доирасида ўтган «Марказий Осиё батальони-97» қўшма машқларида америкалик аскарларнинг иштирок этиши, қолаверса, шу йилнинг охирида Хиллари Клинтон хонимнинг юртингизга ташриф буюриши мамлакатларимиз ўртасидаги алоқаларнинг истиқболи порлоқ эканлигидан далолат беради. Сирасини айтганда, Ўзбекистон ва Америка нафақат яқин дўст, балки стратегик ҳамкор ҳамдир.

Фурсатдан фойдаланиб, шу сахий ўлкада яшаётган одамларга бахт-саодат ва муваффақиятлар тилайман. Аминманки, мамлакатингиз янги асрга янада бақувват давлатга айланган ҳолда кириб боради.

«Халқ сўзи мухбири Ф. САНАЕВ суҳбатлашди.

ИККИ ҚУТБ ОРАЛИҒИДА

ЕВРОПАДА САЙЛОВ МАВСУМИ

Ўтаётган йилни Европада чин маънода сайловлар мавсуми деб атасак бўлади. Негаки, ушбу қитъанинг кўпгина мамлакатларида президентлик, парламент ва маҳаллий ҳокимиятга сайловлар бўлиб ўтди ва ўтмоқда. Ёдингизда бўлса, шу йилнинг баҳорида жаҳон оммавий ахборот воситалари Буюк Британия ва Шимолий Ирландия Бирлашган қироллигидаги сайловларни катта қизиқиш билан кузатган эди. Сайловда Тони Блэр раҳбарлигидаги лейбористлар ғалабаси ҳукуматда консерваторларнинг 18 йиллик ҳукмронлигига бир оз ўзгартириш киритди. Болқон ярим ороли минтақасидаги Босния ва Герцоговина Федерацияси, Югославияда ўтказилган маҳаллий ҳокимият ва президентлик сайловлари ҳам маълум маънода ушбу минтақада барқарорликнинг ўрнатилишига хизмат қилиши табиий ҳол.

Сентябрь ойи ўрталарида Норвегия парламентига ўтказилган сайловлар ҳам кутилмаган натижалар берди. Унда бирорта партия, ташкилот ўта «илдамлаб» кета олмади. Аввалги парламент сайловларида ютиб чиққан норвег ишчи партияси раҳбари, мамлакат Бош вазири Турбьерн Ягланд сайлов олдидан «агар бу гал аввалги сайловга нисбатан кам овоз олсак, истеъфога чиқамиз», дея баёнот берган эди. Чиндан ҳам норвег ишчи партияси тадбирда сайловчиларнинг 36,9 фоиз овозини олиб, 1993 йилдаги сайловга нисбатан халқ ишончини бироз йўқотганликлари аён бўлди. Эндиликда ушбу қироликда центристик ҳокимият тузиладиган кўринади.

Куни кеча эса Европанинг яна бир мамлакати -- Польшада сеймга сайлов натижалари эълон қилинди. Мутахассислар тахмин этишганидек, унда «Бирдамлик акция выборча» (БАВ) блоки муваффақиятга эришди. Агар давлат сайлов комиссиясининг маълумотларига назар ташласак, бунинг яққол гувоҳи бўламиз. Улар сеймдаги 460 ўриндан 201 тасига эгалик қилади. Сайлов «пойга»сида иккинчи бўлиб маррага Демократик сўл кучлар иттифоқи етиб келди. Сўллар парламентдан 164 жойни банд этишди. Албатта, асосий кураш шу икки блок ўртасида кечди. «Бирдамлик»нинг асосий рақибидан анча илдамлаб кетишини кўпгина сиёсатчилар ҳамда кузатувчилар кутмаган эди. Шунингдек, сеймда Озодлик либерал иттифоқидан 60 депутат, Поляк деҳқон партиясидан 27 депутат, Польша тараққиёти учун ҳаракатидан 5 депутат ўрин эгаллади. Икки ўрин эса «немис миллий озчилиги» ҳаракатига ажратилди. Польша қонунларига кўра, улар сайловларда айрим имтиёзга эгадир.

Давлат сайлов комиссияси парламентнинг юқори палатасидаги ўринларни ҳам ҳисоблаб чиқди. Сенатга номзодлар партиялар рўйхати бўйича эмас, балки номма-ном ўтказилди. Бу ерда ҳам БАВ блоки аъзолари ҳаммадан кўп — 51 сенатор ўрнини эгаллашга муваффақ бўлди. Сеймда сўл сенаторлар сони 28 та бўлади.

Польша парламентининг қуйи палатасидаги жойларнинг бўлиниши шарҳловчилар фараз ва тахминларининг тўғри эканлигини тасдиқламоқда. Чунки улар тахмин этганидек, бирор фракция ҳукуматни фақат ўзи тузиш имкониятига эга эмас. Варшава амалиётчилари эса «Бирдамлик акция выборча» билан «Озодлик либерал иттифоқи»нинг коалицион ҳукумат тузиши мумкин эканлигини айтишмоқда. Аммо уларнинг баъзи иқтисодий ва сиёсий масалалардаги қарашлари тўла мос келмаётир. Ҳозирча фракциялар янги тузилажак ҳукумат раҳбарини аниқлаб олишганича йўқ. Балки шу кунларда давом этаётган қизғин музокаралар, баҳс ва мунозараларда аниқлаб олинса, ажаб эмас.

**Холмурод АБДУРАҲМОНОВ,
«Халқ сўзи» шарҳловчиси.**

ИККИ ҚУТБ ОРАЛИҒИДА

ҚЎШРАБОТЛИК «КАШФИЁТЧИ»ЛАР

Зиёдулла бир замонлар мактаб партасидан туриб ўқитувчисига «нега Ғозғон, Қўшработ мармарлари Москва, Ленинград шаҳарларидаги йирик иншоотларни безаш учун ташиб кетилади-ю, ўзимизнинг туб аҳоли ундан фойдалана олмайди», деб сўраганида анча дакки эшитган эди. Мустақил фикрлаётган, ғоя кўтариб чиққан ёш ватанпарвар «сиёсий» савол бергани учун койилди. Шу-шу болаликда сирли туюлган бу воқеа унга тинчлик бермасди. Студентлик даврида, сўнгра қурувчилик соҳасида ишлаб юрган кезларида ҳам мармардан плиталар, бошқа қурилиш ашёлари ишлаб чиқариш бўйича қизиқиб, ўрганиб тажриба тўплади. Шу соҳада кичик корхона очиш бўйича қилган ҳаракатлари ҳам зое кетаверди. Лекин у бу ишнинг ўша ҳудудда натижа беришига ишонарди. Негаки, хомашё ўзингдан чиққач, маҳсулот таннархи арзон ҳам бўлади. Фақат ишлаб чиқариш йўлга қўйилса бас.

Давр ўзгарди. Раҳбарлар янгиланди. Унинг бу галги таклифини туман ҳокими қўллаб-қувватлади. 1991 йилнинг сентябрь ойида Зиёдулланинг «Зиё» хусусий корхонаси ташкил топди. Ўтган 6 йил ичида кўп ютуқларга эришилди. Бугун у ишлаб чиқараётган мармар плиталар, кафелларга нафақат республикамиз вилоятлари, балки қўшни давлатлардан ҳам харидорлар келишаяпти. Туман аҳолисини шлакоблок, оҳак, карбид каби қурилиш ашёлари билан тўлиқ таъминлаб турибди. Хусусий корхонада 30 нафар ишчи меҳнат қилади. Уларга ҳар куни корхона ҳисобидан бепул тушлик берилади. Ўртача маош эса салкам 6 минг сўм. Корхона ҳисобида трактор ва «КРАЗ» автомашинаси бор. Самарқанд мармар тресті билан тузилган шартномага кўра, Зарбанд тоғидан мармар келтирилаяпти.

-- Мармар чиқитсиз ашё экан, -- дейди Зиёдулла ака. -- Негаки, харсанглардан текис плиталар кесиш чоғида ундан бир томони текис бўлган чиройли мармар тошлар чиқит бўлиб чиқади. Ўшаларга ҳам деворларни безаш учун халқ орасида эҳтиёж катта. Фуқаролар, ҳатто ташкилотлар уларни бажонидил сотиб олаяптилар. Маълум қисмидан кафеллар тайёрлаймиз. Улардан ҳам қолган майда тошлардан оҳак, карбид тайёрлашни йўлга қўйганмиз.

Юқорида тилга олинган ишларни амалга оширишда Зиёдулла акага укаси Раҳматулланинг ёрдами жуда асқотди. Ундаги тиришқоқлик, янгиликка интилиш ва меҳнатсеварликни кўриб, Зиёдулла акада яна бир ғоя туғилди. Унинг ўзига алоҳида хусусий корхона очиб берди. Чунки унинг ғояга бойлигини билар эди. Ўзи корхона раҳбари бўлиб ишласа янада руҳланиб кетишини назарда тутганди. Укаси аввалига рози бўлмади. Бироқ акасининг гапига қарши ҳам чиқолмади. Ишлар юришиб кетди. Бошида Зиёдулланинг корхонасида чиқаётган чиқитлардан Раҳматулланинг корхонасида оҳак, карбид ишлаб чиқарилди. Ака укага «поставщик» бўлди. Кўп ўтмай «ғоя» иш берди. Раҳматулланинг корхонасида ўзига хос янгилик яратилди. Оҳак эритмасига хўжалик совуни ва қурилиш елими қўшилган аралашмадан ҳозирда танқис бўлиб қолган қурилиш ашёси «водоэмульсия» бўёғи кашф этилди. Ишлатиб кўрилганда унинг ҳақиқийсидан ҳеч қолишмаслиги маълум бўлди. Яқинда сувоқ учун мармар ушоқларини тайёрлаб берадиган тегирмон харид қилишди. Бу ноёб ашё ҳам энди уларда исталганича топилади. Бундан ташқари ҳар хил маҳсулотларга буюртма кўп. Ака-укаларнинг эса қўли қўлига тегмайди. 1995 йилда «Зиё» хусусий корхонасида 1560 метр квадрат мармар плиталар тайёрланган эди. Ўтган йили бу кўрсаткич икки баробарга ошди. Бу йилги режа эса ўтган йилгисини яна икки ҳиссага ошириш.

Асосий ишларидан ташқари боғ-роғлар барпо этиш, ободончиликка ҳам алоҳида аҳамият беришаяпти. Улар томонидан экилган 1500 туп токнинг олди ҳосилга кирган бўлса, 500 туп терак аллақачон бўй чўзиб қолган. Маҳалла аҳли учун мўъжазгина тегирмон ҳам қуриб беришди. Юсуповларнинг эндиги энг муҳим вазифаларидан бири -- халқаро бозорга чиқиш, жаҳон андозаларига жавоб берадиган технологиялар сотиб олиш.

Зиёдулла ака «ҳали олдинда ғоялар кўп», дейди. Дарвоқе, у киши ўз хусусий корхонаси ҳисобидан ўзи ўқиган мактабнинг ғояга бой, аълочи ўқувчилари учун 1991 йилдан буён ҳар ойда 500 сўмдан стипендия бериб келади.

Нима ҳам дердик. Ниятларингиз ҳамиша ижобат бўлсин, яхши ғояларингиз улкан қояларга элтсин, тиниб-тинчимас «кашфиётчилар», деймиз-да.

**Нарзулла ШОНИЁЗОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.**

Янгиқўрғон туманидаги «Нанай» жамоа хўжалиги тоғ ёнбағрига жойлашган. Шу боис бу ерда асосан мева, узум, сабзавот маҳсулотлари етиштирилади. Хўжалик соҳибкорлари жорий йилда 620 гектар ердан 4100 тонна сархил мевалар етиштиргандилар. Айни пайтда эса 250 гектар ерга экилган уруғлик картошка йиғиштириб олинаяпти. Ўз вақтида, оби-тобида ишлов берилган далаларда мўлжалдагидан анча кўп ҳосил етиштирилди. Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра гектарлар ҳосилдорлиги 250 центнердан ортади.

СУРАТЛАРДА: *жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Баҳриддин Худойбердиев, механизатор Исмоилжон Абдураҳмонов ва ижарачи Ураимжон Раззоқов; картошка териб олинаётган пайт.*

**Т. ҲАМРОҚУЛОВ
олган суратлар.**

● МУХБИР МУАММО ҚЎЯДИ

Бундан 6-7 йил аввал бўлиб ўтган воқеа ботбот эсимга тушиб туради. Узоқ йил муаллимлик қилган домла пенсияга кузатилди. Доимо одамлар орасида юрган эмасми, зерикиб қолди шекилли, «мукофот»га берилган машинасида шаҳардан қишлоққа, қишлоқдан шаҳарга йўловчи таший бошлади. Тез орада давлат автомобиль инспекцияси ходимлари дастлаб огоҳлантиришди, кейинчалик эса ҳайдовчилик гувоҳномасини олиб қўйишди. Ўша пайтдаги расмиятчиликка кўра, домланинг хатти-ҳаракати қаттиқ қораланиб, тегишли ҳужжатлар қирқ йиллик меҳнати синган иш жойи — мактабга ва қадрдон маҳалласига жўнатилди. Бу ерда бечорани роса изза қилишди. Бу тавқи лаънатларни эса унинг юраги кўтара олмади.

АВТОБУС ЙЎЛОВЧИНИ КУТСА...

Агар марҳум домла ҳозир ҳаёт бўлганида, мулкдорлар гуруҳининг энг олдинги сафларида бўлармиди? Чунки бугун замон ўзгарди. Тадбиркорлик билан шуғулланувчилар учун кенг имкониятлар яратиб берилди. Айни пайтда биргина Фарғона вилоятида йўловчи ташиш хизматида 1600 дан зиёд шахсий енгил машина, автобус ва микроавтобус эгалари фаолият кўрсатяпти. Уларни нафақат вилоят йўлларида, балки республикамизнинг барча шаҳар ва туманларида, ҳатто қўшни республикаларда ҳам учратиш мумкин.

Фикримизнинг исботи учун баъзи бир рақамларни муқояса қилиб кўрайлик. «Фарғонатранс» давлат акциядорлик бирлашмаси тасарруфидаги 20 та автокорхонада 1692 та автобус, 168 та кичик автобус, 486 та такси — енгил машина мавжуд. Йўловчи ташиш хизмати бўйича давлат патентига эга автотранспорт эгалари сони эса, юқорида айтилганидек, 1600 дан зиёд. Бунга солиқ идоралари ҳисобидан ўтмаган, хуфёна йўллар билан ишлаётган машиналар ҳам қўшилсачи! Шунинг ўзиёқ, ўтган 3-4 йил ичида Фарғонада давлат автотранспорти билан бемалол рақобатлаша оладиган хусусий автотранспортчиларнинг йирик жамоаси вужудга келганини исботламайдими?

Маълумотларга қараганда, давлат тасарруфидаги транспортлар ҳар ойда 22 миллион нафар йўловчини ташиб, кунига 700 мингдан зиёд фарғоналикнинг ё у, ё бу даражада транспорт хизматига иши тушиб туради. Бу -- маҳаллий аҳолининг ҳар иккитадан бири кунига транспорт хизматидан фойдаланади, деган гап.

Энди масаланинг иккинчи томони — иқтисодий жиҳатларга тўхталиб ўтайлик. Давлат тасарруфидаги транспортлар вилоят хазинасига ойига ўртача 82-83 миллион сўм атрофида нақд пул олиб келади. Шу маблағнинг ярмини шахсий машина эгалари топаяпти, деб тасаввур қилайлик. Агар шундай бўлса, 40 миллион сўм маблағ ҳисобот органларида қайд этилаяптими? Солиқ инспекцияларининг жойлардаги идоралари бу соҳани етарли назорат қилишаяптими? Бизнингча, йўқ. Чунки енгил автомашина эгалари ойига 3-4 минг сўм атрофида патент пули тўлашади. Бу маблағни улар нари борса, 2-3 кун ичида топиши мумкин.

Биз шахсий машина соҳиблари пешона тери эвазига топаётган пулларини давлат хазинасига топширсин, деган фикрдан йироқмиз. Фақат шу маблағни давлат тасарруфидаги машиналар ҳам топиши мумкин эди-ку, деган савол бизни ўйлантириб қўяяпти. Негаки, вилоятда барча йўналишлар жамоат транспортлари билан тўла қамраб олинмаган. Мавжуд 5 та шаҳарда 77 та, шаҳар атрофларида эса 307 та, шаҳарлараро ва республикалараро 122 та йўналиш бўйича автобуслар қатнови йўлга қўйилган. Ҳолбуки, вилоятдаги шаҳарчалар, қишлоқлар сони мингдан ортади. Энг чекка қишлоқларга боришга ҳар қандай ҳайдовчи ҳам рўйхушлик бермайди. Шахсий машина эгалари эса мижоз талабини доимо бажаришга шай.

Айрим автокорхоналарнинг раҳбарлари эса бугунги рақобатни тушунишни хоҳламай, маҳаллий ҳокимликларга шахсий машина эгаларини жиловлаб қўйишни талаб қилишяпти.

Қўқон билан Яйпан шаҳрининг оралиғи -- 25 километр. Мазкур йўналишга Ўзбекистон тумани автокорхонаси хизмат кўрсатади. Афсуски, кейинги йилларда автокорхонада иш яхши ташкил этилмаганлиги туфайли, йўловчиларнинг давлат автотранспортига ишончи йўқолиб бормоқда. Ҳар куни бу йўлда йўловчиларга хизмат кўрсатаётган 30 га яқин шахсий кичик автобусларни учратиш мумкин. Мазкур автокорхонадан эса бор-йўғи 5-6 та машина чиқарилади, холос.

Йўналишнинг йўл ҳақи -- 30 сўм. Автокорхонадан эски, шалоғи чиққан машиналар йўлга чиқарилади. Патентчиларнинг машиналари эса чиройли қилиб таъмирланган, салонлари озода, ўриндиқлари покиза. Яқиндан бери эса бу маршрут бўйича «Мерседес» кичик автобуслари ҳам қатнай бошлади. Энг муҳими, шахсий машиналарнинг кира ҳақи давлат автокорхонасидагидан анча арзон. Ҳақли савол туғилади: йўловчилар эски, шалоғи чиққан, нархи қиммат автобусга чиқишадими ёки, аксинча, озода, покиза, ширинсухан ҳайдовчилар бошқараётган хусусий машиналар хизматини маъқул кўришадими?

Автокорхона раҳбари Абдураҳмон Абдураззоқов юқори идораларга шикоят қилавермай, хизмат кўрсатиш маданиятини ошириш ҳақида кўпроқ ўйласа, фойдадан холи бўлмас эди. Чунки корхона диспетчери Толибжон Адураҳмоновнинг айтишича, автомашиналар бор-йўғи ёнилғи пулини қоплаш даражасида ишлаётган экан. Изланиш, янгиликка интилиш бўлмагандан кейин бошқача натижа кутиш мумкинми?

Бундан 2-3 йил аввал Фарғона шаҳрида ҳам хусусий автобуслар тизими анча кўпайиб қолганди. Энди эса улар шаҳар атрофига, бошқа маршрутларга сиқиб чиқариб юборилди. Бунга қандай қилиб эришилди?

Шаҳар транспортчилари, аввало, йўловчиларнинг ишончини тиклашдан бошлашди. Белгиланган вақтга қатъий амал қилинадиган бўлди. 15 та янги йўналиш очилди. Йўловчилар энг кўп тўпланадиган 5 та мавзеда эса нозимхоналар ташкил этилиб, махсус меъёрловчи гуруҳ фаолият кўрсата бошлади. Бу гуруҳ мунтазам равишда шаҳарни айланиб туради. Қаерда йўловчилар тўпланиб қолган бўлса, дарҳол энг яқин нозимхонага хабар берилади. Заҳирада турган автобус дарҳол ўша ерга етиб келади.

Бу тадбирлар яхши самара бераяпти. Автокорхона ҳиссадорлик жамиятига айлантирилган. Ўтган йил якунлари бўйича ҳар бир акцияга 745 сўмдан, жами 3 миллион 811 минг сўм дивиденд тарқатилди. Кекса ҳайдовчи Абдухолиқ Жўраев 44 та акция сотиб олган эди. Унинг қўшимча даромади 31 минг сўмни ташкил этди. Бир йилдан бери маршрутлардаги йўл ҳақи деярли ўзгартирилмаяпти. Шунинг учун ҳам автокорхона, ҳайдовчилар тили билан айтганда, ўзининг «доимий йўловчи»ларига эга.

Йўловчи ташиш хизматисиз ҳаётимизни тасаввур қилиб бўлмайди. Бозор иқтисодиёти бу тармоққа ҳам ўзининг темир қонунларини олиб кираяпти. Ҳозирга жараёнда эски анъаналардан воз кечиб, янгича ишлашга ўтилса, йўловчилар автобусни эмас, автобуслар йўловчини кутиши одат тусига кирса, бундан жамият ҳам, одамлар ҳам ютади.

**Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.**

МУВОФИҚЛАШТИРУВЧИ КЕНГАШ ЙИҒИЛИШИ

Мамлакатимиз одил қонунчилик тамойилларига асосланган дунёвий жамият сари бормоқда. Аҳолининг сиёсий онги ва ҳуқуқий маданиятини бойитиш бу борада алоҳида аҳамият касб этиши ўз-ўзидан аён. Шу боис, кейинги йилларда ҳуқуқий таълим тизимини такомиллаштириш, тармоқда демократик ислоҳотларни чуқурлаштиришга қаратилган изчил тадбирлар амалга оширилмоқда.

Республикамиз Президентининг Фармонига кўра, Тошкент давлат юридик институти ҳузурида «Ҳуқуқий маърифат тарғиботи маркази» ташкил этилган эди. Ҳозирги кунда марказ ўз олдига қўйилган вазифалардан келиб чиқиб, ҳуқуқий билимларни тарғиб ва ташвиқ қилиш бўйича муайян ишларни амалга оширмоқда. Бу ишларнинг мақсад-моҳияти ҳуқуқий таълимни ташкил этишга кўмаклашиш, янги қонун ва қонунчилик ҳужжатларини аҳоли ўртасида кенг оммалаштириш, ҳуқуқий тарбиянинг услубий мақомини белгилаш ва бу борада аниқ тавсиялар бериш, ўқув дарсликлари, илмий-оммабоп адабиётларни нашрга тайёрлаш ва ҳоказо йўналишларга қаратилган.

Ҳуқуқий тарғибот маркази қошида илмий-оммабоп адабиётларни чоп этиш бўйича идоралараро республика мувофиқлаштирувчи услубий кенгаши фаолият кўрсатмоқда. Куни кеча ана шу кенгашнинг биринчи йиғилиши бўлди. Уни институт ректори, профессор Ҳ. Бобоев очиб, мувофиқлаштирувчи кенгаш олдида турган муҳим вазифаларга тўхталди.

Йиғилишда таъкидланганидек, аҳоли кенг табақаларига мўлжалланган ҳуқуқий-оммабоп адабиётлар нашрини кўпайтириш, уларнинг мазмун-моҳиятини бойитиш, нашрга тавсия этилган китобларни илмий таҳлилдан ўтказиш ва аниқ хулосалар бериш, хорижлик ноширлар билан ҳамкорликни йўлга қўйиш, ҳуқуқий тарғиботнинг қулай воситаси саналган кўргазмали қуроллар ҳамда техник жиҳозлардан фойдаланишни яхшилаш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ва умумлаштириш мувофиқлаштирувчи кенгаш фаолиятида асосий ўрин тутиши лозим. Бундан буён ҳуқуқий мавзудаги илмий-оммабоп адабиётларни кенгаш ҳайъати билан келишилган ҳолда чоп этиш тартиби амал қилади. Сўзга чиққан нотиқлар ҳуқуқий тарғиботнинг баъзи муҳим жиҳатларига эътиборни қаратиб, илмий-оммабоп адабиётларни танлаб чоп этиш ва уларни аҳолига арзон нархларда етказиб бериш, тираж, нашр харажатлари, кенгаш мақоми ҳамда унинг ваколатлари билан боғлиқ масалаларга тўхталдилар.

Йиғилишда республика мувофиқлаштирувчи услубий кенгашининг таркиби ва низоми тасдиқланди.

**Н. ТОЖИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.**

• СЎЗ ҚУДРАТИ

Ҳар гал набираларим келганида ота-онасининг мақтангиси келиб:

- Дадаси, бунийиз боғчасида шеър ёдлаган, - деган гапни айтади. Кейин боласини қистайди: - Қани, ёдлаган шеърингни айтиб бер-чи.

Ҳалидан бери кулиб ўйнаётган, тўполон қилаётган набирам бирдан ҳушёр тортади. Қиёфаси ўзгаради. Уйнинг бурчагига боради. Тошдай қотиб, иккала қўлини биқинига ёпиштириб, оғир синовдан ўтаётгандек кўзларини пирпиратиб бошлайди:

ШЕЪР ЁДЛАШ ҚИЙИНМИ?

Келди баҳор, гул баҳор,
Эриб битди оппоқ қор.

У бу сатрларни шунчалик тез айтадики, илғаб қолсангиз эшитасиз, илғамасангиз, нима деб бидирлаяпти деб қараб тураверасиз. Мен ҳаммабоп бўлгани учун юқоридаги мисрани келтирдим. Ҳолбуки, шеърлар анча-мунча.

Шеър айтаётган болада на ҳаяжон бор, на ҳис. Сўзлар тизмасини чайналиб, ютиниб, бир амаллаб айтиб беради. Мажбурият шу қадар оғирки, шеърни ёддан айтаётган болакай тупугини ютишдан, сал қимирлаб қўйишдан чўчийди. Бирор ерида адашса кўзларини пирпиратиб сизга тикилади. Ҳозир, ана ҳозир танбеҳ эшитаман, кимдир мени тергайди деган хаёл билан зўрға нафас олади.

«Имтиҳон»дан ўтиш шу зайлда давом этади. Ниҳоят шеър тугаб боланинг аъзойи-баданидаги таранглик юмшайди. У охирги сатрни тугатиб бўлгач, ярим эгилади, юзига илиқлик югуради. Энди бола сиздан олқиш, баракаллани кутади. Айтганингизни бажардим, деб эркалангиси келади. Навбат бошқасига берилади. Унисиям олдингисининг ҳаракатини айнан такрорлайди.

Мен бу ҳолни кузатиб туриб, ўзим қийналиб кетаман. Ҳолбуки бундай манзарага уйда, боғчада, мактабда ҳар куни дуч келамиз.

Шундай бўлиши керак, деган кўникма билан яшайверамиз.

Шеър ёдлаш қачондан бери қийноққа, азобга айланди?!

Ифодали ўқишга мўлжалланган (декломацион) шеърларимиз анча-мунча. Бу хил машқлар дарсликлардан, турли-туман қўлланмалардан ўрин олган.

Айниқса, бу руҳдаги шеърлар жанговарлиги, кўтаринки руҳда ёзилганлиги, сўзларининг жарангдорлиги, муҳими, осон ва тез ёдланиши билан бошқа шеърлардан ажралиб туради. Уни кўпинча минбар учун ёзилган шеър ҳам дейишади. Нима деб аталишидан қатъий назар, бу руҳдаги асарлар айниқса ҳозир зарур. Ўз қўшинимизнинг тантанавор ҳарбий қўшиғи, декломацияси бўлиши шарт. Худди шу гапни паспортимиз ҳақида ҳам айтишимиз керак. Мавзулар кўп.

Гап шундаки, шеър ёдлаш бошқа, ифодали ўқиш бошқа.

Биз ҳозир болаларга хўжакўрсинга шеър ёдлатаяпмиз. Унинг яйраб, ифодали ўқишини тамом эсдан чиқариб юборганмиз. Ифодали ўқилган шеър, ижрочига куч, ғурур, қувват бағишлашини унутдик. Дадил, довюрак туйғулар уйғотишини айтмай қўяқолай.

Шунда ўйлаб қоласан. Балки биз тавсия қилаётган шеърлар ўта ғариб ва ночордир. Майли, шундай ҳам дейлик. Унда нега шеър ёдлаган кичкинтой жиддий тортиши, уй бурчагига тиқилиб, сўроқ берувчига ўхшаб, титроққа тушиши керак?! Бу қандай азоб бўлди?!

Тантанавор мусиқа қулоққа чалиниши билан бирдан ҳушёр тортамиз. Юрагимизда аллақандай завқ уйғонади. Декломацион шеърда ҳам ана шундай катта завқ бўлади. Ҳолбуки ифодали шеър айтаётган, шеър ёдлаётган болада завқланишнинг ўзини сезмайсиз. Тингловчида ҳам бу аломатни кўрмайсиз.

Кейинги йилларда, буни ҳеч иккиланмай айтаман, умуман шеър ёдлаш санъати сўнди. Боғчалар тугул мактабларда ҳам бунга эътибор сусайди. Декломацион шеърларни қўяверинг, бошқа турдагиларини ҳам ўқувчилар камдан-кам ёдлайди.

Ахир истиқлол, Ватанни мадҳ этувчи шеърлар кўп-ку! Нега эътиборсизлик қилаяпмиз?

Болаларнинг шеър ёдлаши қийинлашиб кетди, деймиз-у, балки шеър танлаш санъатини йўқотиб қўйгандирмиз. Эҳтимол, дидимиз ўтмаслашиб қолгандир. Очиғини айтиш керак: сара, яхши шеърлар кўп. Фақат маълум шоирлар атрофида ўралашиб, ўлмас шеърлар кўплигини унутиб қўйдик.

Амин Умарий деган шоир ўтганини ҳозирги болалар у ёқда турсин, адабиёт ўқитувчилари ҳам яхши билмайдилар.

Олтин жамол фаслсан,
Кўнглим каби аслсан,
Боғингдаги гулингман,
Сайроқи булбулингман.

Бу унинг сатрлари. Бундай жўшқин мисраларни қайси бола ёд олмайди?

Энг катта қусур болалар учун ёзилган шеърлардан жўшқинлик, жўмардлик қочиб кетаяпти. Болаларни фикрлашга ўргатишга ҳеч ким қарши эмас. Лекин эртапишар маҳмадоналардан қочиш керак.

Муҳими, ифодали ўқийдиган шеърми, бошқа турдагисими, энг аввало сеҳрбанд бўлиши зарур. Шеърдаги сўзлар, агар болани ўзига тортолмаса, бегонасираса, у ҳеч қачон ёш қалбни ром этолмайди. Аксинча, ҳар бир банди оғир юк бўлиб боланинг елкасидан босиб туради. Тез-тез адашиши, ёддан чиқариб қўйишининг сабаби ҳам ана шундан.

Ҳар қандай шеърни бола ўзи ёзгандек ҳис қилиб ўқиса, фақат ижрочи эмас, тингловчи ҳам роҳатланади. Асосийси, шеър ўқиган боланинг ўзи қийналмайди. Шеър унга эркинлик беради.

Тил бурролиги, эркин фикрлаш болаликдан бошланади. Қимтиниб-қисиниб шеър ўқиган бола эртага ким бўлади?! Шеър тобелик қуроли эмас-ку!

Сафар БАРНОЕВ.

• ФУТБОЛ

БОЙ БЕРИЛГАН ИМКОНИЯТ

Футбол бўйича келгуси йили Францияда ўтказиладиган жаҳон чемпионатида қатнашиш учун бериладиган йўлланмаларнинг ярмидан кўпроғи ўз эгаларини топиб қўйди, ҳисоб. Осиё даъвогарларининг «Б» гуруҳида қатнашаётган Ўзбекистон терма командаси 27 сентябрь куни Тошкентда Бирлашган Араб Амирлиги футболчиларини қабул қилди ва 2:3 ҳисобида мағлубиятга учради.

Учрашувнинг дастлабки дақиқалари тенг курашлар остида бошланди. Араблар бизнинг ҳимоячи-ю, ҳужумчиларимизни синаб кўриш мақсадида, чап қанотдаги Николай Ширшовни эътибордан четда қолдирди. Натижада 12-дақиқада Қосимов - Маъруфалиев амалга оширган ҳужумни Ширшов гол билан якунлади. Рақибларда эсанкираш ўрнига жонланиш пайдо бўлди. Вақти-вақти билан тезкор ҳужумлар уюштириб, майдоннинг ҳамма жойида эркин ҳаракат қила бошлашди. 41-дақиқада бизникилар яна бир ҳужум бошлаб, жарима майдончасига ёриб кирдилар. Чорасиз қолган ҳимоячилар тўп сари елдек учиб келаётган Шуҳрат Мақсудовни қўполлик билан йиқитди. Ҳакам ҳеч иккиланмасдан 11 метрлик жарима тўпи белгилади. Минг афсуски, Миржалол Қосимов доғда қолди.

Ҳаммаси шундан сўнг бошланди. Ҳужумчимиз Шуҳрат Мақсудов асабийлашди. Меҳмон команданинг барзанги аъзоларидан бири билан ўчакишиб жароҳат ҳамда «қизил» карточка олиб, майдонни тарк этди.

Бундай тасодифий омад арабларга қўл келди: 6 дақиқа ичида дарвозамизга икки тўп киритиб (56, 62 дақиқаларда) олдинга чиқиб олишди. Орадан бироз ўтиб дарвозабонимиз Филиппов кечириб бўлмайдиган хатога йўл қўйди ва ҳисоб яна меҳмонлар фойдасига ўзгарди - 1:3. 87-дақиқада Равшан Бозоров меҳмонлар дарвозасига ҳеч ким кутмаган иккинчи голни киритди. Барибир, терма командамиз мағлубиятдан қочиб қутула олмади.

Хўш, Ўзбекистон терма командасининг кетма-кет мағлубиятга учраётганлигининг сабаби нимада? Биринчидан - мураббийларимиз ҳам, футболчиларимиз ҳам дастлабки 5-саралаш гуруҳидаги ғалабалардан (Индонезия, Яман, Камбоджа) мағрурланиб кетишди шекилли, ўзларига нисбатан ортиқча ишонч ҳосил қилишди. Иккинчидан - дастлабки уч ўйинни сафарда ўтказишди. Аввал Япониядан, сўнгра Кореядан мағлубиятга учраш, Қозоғистондаги дуранг йигитларимизни руҳий сиқувда қолдирди. Франция йўлланмасини 50 фоиз ҳал қилиши лозим бўлган дастлабки уч учрашувда қўлдан чиқариб юборилган 8 очко команданинг умидини пучга чиқариб қўйди. Учинчидан - гуруҳимиздаги рақибларимиз ҳақиқатдан ҳам бизлардан кучлироқ эди.

Қисқаси, терма командамиз сафардаги ўйинларининг натижаси ўлароқ, руҳий жиҳатдан тушкунликка тушиб қолган эди. Бирлашган Араб Амирлиги командаси билан бўлган ҳал қилувчи ўйинда эса мағлубиятнинг асосий томони мураббийларимизнинг футболчи танлашдаги, шунингдек, қўлланилган ўйин услубидаги янглишишлари билан боғлиқлиги яна бир марта ойдинлашди. Шуҳрат Мақсудовнинг моҳир футболчиларга ёт бўлган ҳаракатлари, асабий ҳолатда рақибларига нисбатан ҳурматсизлик қилиши жуда қимматга тушди. Терма командага таклиф этилган ҳар бир футболчи ўзини «юлдуз» деб ҳисоблашдан олдин, майдондаги рақибларининг ўзидан сал илгарироқ «юлдуз» бўлганлигини сезиши зарур.

Учрашувда мураббийларимиз йўл қўйган яна бир хато шундан иборат бўлдики, улар Миржалол Қосимов масаласида бироз тахминий фикр юритдилар. Ахир Миржалол бир йилдан кўпроқ вақт мобайнида умуман майдонга тушмаганди. Мураббийлар илгариги учрашувларда йўл қўйган хатоларини Миржалолнинг ҳали тикланмаган маҳорати билан «ювиб» юбормоқчи бўлишди. Бироқ, хатолар, янглишишлар майдонда кўринар экан...

Ўнинчи рақамдаги ўйинчимиз Игорь Шквирин ўйин давомида икки-уч бор қулай вазиятдан фойдалана олмади. Ўнинчи рақамни оқлайдиган бошқа бирорта чаққонроқ, ёшроқ ҳужумчи йўқлиги туфайли Шквирин дуруст ўйнолмаган бўлсада, алмаштирилмади.

Англия, Италия, Испания, Голландия футболида майдондаги биргина ҳужумчи қулай имкониятдан фойдалана олмадими бас, тезлик билан алмаштирилади. Майдонга янгитдан тушган команда аъзоси ҳужум ёки ҳимоя чизиғини 45-50 фоиз кучайтириб юборади. Бу, албатта, мураббийларнинг сезгирлиги билан боғлиқ масала. Ўзбекистон - Б. А. А. учрашувининг иккинчи бўлимида ўйинга киритилган йигитлардан бирортаси командага наф келтирмади. Кутилмаганда Абдуқаҳҳор Маъруфалиевнинг алмаштирилиши ўйинга салбий таъсир кўрсатди. Ўнг қанот бўйлаб ҳужумчиларимизга умуман тўп узатилмай қолди. Абдуқаҳҳорнинг ўрнига майдонга тушган Февзи Давлетов на Игорь Шквиринга, на-да Эдуард Мамутовга ёрдам беролмади. Равшан Бозоров, Азамат Абдураимовлар ўзларини қўлга олгунга қадар, меҳмонлар юз фоиз ғалабага эришиб қўйди.

Энг алам қиладигани, ушбу учрашувда Бугало, Шацких, Фёдоровлар қатнашолмади. Ортиқча огоҳлантиришлар уларни захирада ўтиришга мажбур этди. Натижада улкан имконият бой берилди. Энди терма командамизнинг Франция йўлланмасини қўлга киритиши ҳам номаълум бўлиб қолди. Яна имкониятимиз бор. Аммо бу ўзимизга эмас, гуруҳимиздаги рақибларимиз ўтказадиган ўйинлар натижаларига боғлиқ.

Нормурод МУСОМОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.
Муҳаммад АМИН (ЎзА) олган суратлар.

«ОЛТИН МЕРОС» ТАКЛИФ ЭТАДИ

Яқинда Хоразм вилоятида бир хайрли ишга қўл урилди. Халқаро «Олтин мерос» жамғармасининг вилоят бўлими учун ўтган асрда қурилса-да, ҳамон оҳори тўкилмаган бутун бошли қўш қаватли ғиштин тарихий бино ажратиб берилди. Шу пайтгача атиги бир хонада фаолият кўрсатган мазкур ташкилот учун кенг имконият майдони очилди. Бўлимда атиги 4 нафар масъул ходим ишлайди. Кичик жамоа янги бинодаги илк қадамларини «Олтин мерос» музейига асос солишдан бошлади. Бу ишда уларга жамғарманинг юзларча фидойи мухлислари яқиндан мадад беришди. Улар излаб топган ва ҳадя этган ноёб буюмлар, далилий ашёлар, тарихий ҳужжатлар музей залларининг нодир безагига айланди. Эътиборга лойиқ жиҳати шуки, музейга жаҳоннинг бошқа биронта кўргазмасида учрамайдиган ғоят ноёб экспонатлар, чунончи, 3-4 минг йиллик тарихга эга бўлган Тупроққалъа деворлари остидан топилган сопол қолдиқлари, нумизмат Р. Жуманиёзов излаб топган танга ва қоғоз пуллар, чор ва қизил Россиянинг Ўрта Осиёда ўтказган мустабид сиёсатини ифодаловчи ҳужжатлар, шоҳ ва шоир Муҳаммад Раҳимхон (Феруз) авлодларининг қарийб 100 йил муқаддам Худойберган Девонов томонидан олинган фотосуратлари, Хива осори-атиқаларининг узоқ космосдан туриб ғоят аниқ ва тиниқ қилиб туширилган расмлари, истеъдодли ижодкор уста С. Бековнинг ёғоч ҳайкаллари ва бошқа юзларча қизиқарли буюмлар, ашёлар, ҳужжатлар қўйилди.

Янги музей дастлабки кунларданоқ урганчликлар, воҳа меҳмонларининг эътиборини ўзига жалб этди. Жамғарманинг вилоят бўлими эса бундай музейларни энди воҳанинг бошқа шаҳар ва туманларида ҳам ташкил этиш ҳозирлигини кўрмоқда.

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

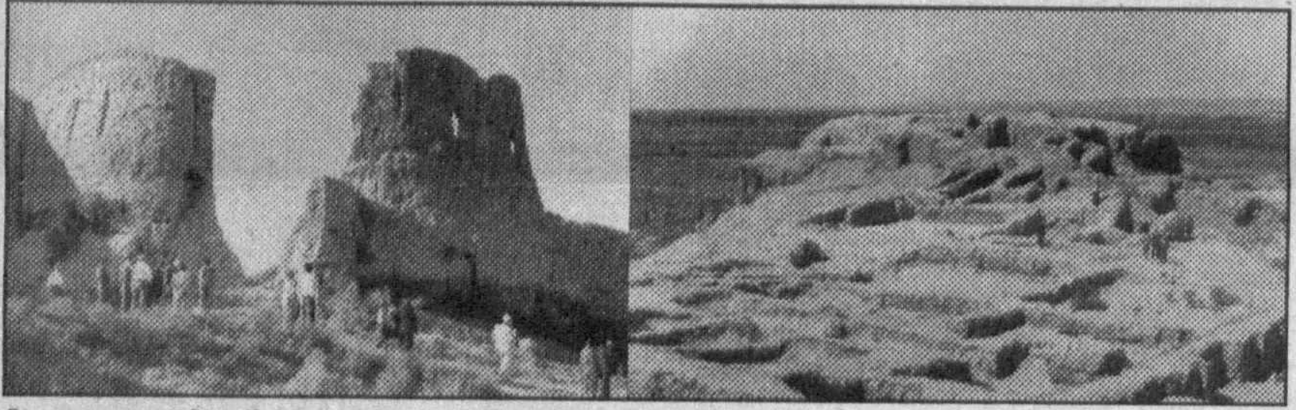

Элликқалъа туманидаги «Гулдурсунқалъа» ва Беруний туманидаги «Тупроққалъа» ёдгорликлари. О. МУРОТОВ (ЎзА) олган суратлар.

• ЖУРНАЛНИНГ ЯНГИ СОНИ

ЗАРВАРАҚЛАРДА ХИВА

«1995 йил ЮНЕСКО раҳбари Федерико Майор Хиванинг азиз меҳмони бўлди. У бу ердаги ноёб тарихий ёдгорликлар билан танишар экан, Хивани «қадимий шаҳарларнинг олмоси», дея таърифлади».

Бу кўчирма «Қонун ҳимоясида» журналининг 9-(сентябрь) сонидаги «Қадимги шаҳарлар олмоси» мақоласидан олинган. Умуман, Хиванинг 2500 йиллигига бағишлаб эълон қилинган туркум мақолалар ва муқоваларидаги рангли суратлар журналимизнинг ҳуқуқ-тартибот соҳаси билан бир қаторда бошқа кўплаб жабҳаларга ҳам, яъни оммабопликка интилаётганидан далолат бериб турибди. Хоразм вилоят прокурори Юсуфбек Раҳмоновнинг журналга берган мусоҳабасида ҳам, Хива туманлараро прокурори Қ. Нурметов, Ичонқалъа музей қўриқхонаси раҳбари А. Абдурасулов чиқишларида ҳам шаҳарнинг тарихи, заҳматкаш халқнинг фидоийлиги ва фаолияти хусусида сўз боради.

Журналнинг бош мақоласи ўрнида берилган республика Бош прокурорининг биринчи ўринбосари Усмон Худойқуловнинг «Қонун ҳимоясини муваффақиятли таъминлашнинг уч таянч нуқтаси» мақоласи прокуратура ҳайъат мажлисидаги маъруза баёни бўлиб, у ўз ичига таҳлилий, танқидий мушоҳадаларни жамлаган.

«Прокуратура фаолияти хроникаси» рукни журналимизнинг илк сонларидан мавжуд. Бу сафар ҳам таҳририятимиз ижодий жамоаси анъанага содиқ қолиб, ушбу рукндаги материалларнинг ранг-баранглигини таъминлашга ҳаракат қилдилар. «Прокурор ҳам ижодкор» мақоласида замонавий технология билан жиҳозланган (компьютерлашган) туман прокуратураси фаолияти ҳақида сўз борса, «Хавфли парвозлар» сарлавҳаси остидаги мусоҳабада Тошкент шаҳар авиация транспорт прокурори Р. Ҳамидов ўз хизмат вазифаси доирасида юз бераётган яхши ўзгаришлар, шу билан бирга фош этилаётган қонунбузарликлар ҳақида ҳикоя қилган.

Юридик фанлари номзоди З. Ғуломов ўзининг туркум чиқишларини давом эттириб, бу гал «Қонунга хилоф равишда ушлаб туриш ва қамоқда сақлашнинг объектив ва субъектив ҳолатлари» номли мақола эълон қилган. Ўйлаймизки, муаллифнинг мушоҳадалари кўпчиликда қизиқиш уйғотади.

Журналда суд очерклари, айрим жиноятлар тафсилотига кенг ўрин бериб келинаяпти. Мазкур сондаги «Удаков тўдасининг тугатилиши» мақоласи ана шундай чиқишлар сирасига киради. «Дунёнинг машҳур жосуслари» рукнининг навбатдаги «қаҳрамони» Мата Харининг жосус қизи Банда. Мақолани ўқиганлар жосуслик бобида онасидан ўтган қиз ҳақида ўзлари учун янги, қизиқарли маълумотлар оладилар.

«Монгол-П» детектив қиссасидаги саргузаштлар, жиноий тўданинг қабиҳ фаолияти ҳозирча давом этади. Бу ҳақда навбатдаги бобларни ўқиб билиб оласиз.

Н. МАҲМУДОВ,
журналнинг масъул котиби.

ВРАЧЛАР УЧУН АХБОРОТ

АПЗОН

- ЖКТ катогенларига танлаб таъсир этадиган восита;
- кенг спектр, резистентга ўрин қолмайди;
- ичакларнинг нормал ҳолатини бузмайди;
- ЖКТ бўшлиқларида тўпланади.

5-10 кун давомида кунига 4 марта 1 таблеткадан

сурхан аджанта фарма лимитед

Дунёнинг 11 мамлакатидан 52 иштирокчи!

Fairtrade — Олмониянинг кўргазмалар ташкилотчиси Сизни

elcom Asia 97 elcom Office 97

Кўргазмасига таклиф этади.

(1997 йил 30 сентябрдан 3 октябргача, ЎзЭкспоМарказ, Тошкент ш.)

Ўрта Осиёда йирик тадбирлардан бири бўлган 4-халқаро энергетика, компьютер техникаси, телекоммуникациялар ва офис жиҳозлари кўргазмасига хуш келибсиз!

Ўзининг янги технологиялари ва маҳсулотларини намойиш қилиш учун бу ерда дунё бозорининг пешқадамлари йиғилган. Тошкентда мутахассислар билан қулай учрашиш имкониятидан фойдаланинг!

Иш вақти
10.00дан 18.00гача.

Fairtradeнинг
700084, Тошкент ш.,
Амир Темур кўч., 107. Пав. № 3.
Тел.: (3712) 34-54-95.
Факс.: (3712) 34-44-60.

ЎзЭкспоМарказ
700084, Тошкент ш.,
Амир Темур кўч., 107.
Тел.: (3712) 34-45-45.
Факс.: (3712) 34-54-40.

Ташкилотчилар:
fairtrade Messe und Ausstellungs GmbH

Lassen Sie sich begeistern!

082 uz

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ
АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ
ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИ
1997 ЙИЛ ОКТЯБРЬ ОЙИНИНГ РЕПЕРТУАР РЕЖАСИ

2 октябрь. Пайшанба	18.00	Ф. Амиров «**МИНГ БИР КЕЧА**» — кўрик балет
3 октябрь. Жума	18.00	Ф. Амиров «**МИНГ БИР КЕЧА**» — балет премьераси
4 октябрь. Шанба	17.00	К. Сен-Санс «**САМСОН ВА ДАЛИЛА**» — опера
5 октябрь. Якшанба	12.00	Болалар опера ва балет парчаларидан тузилган концерт
	17.00	Ф. Амиров «**МИНГ БИР КЕЧА**» — балет премьераси
7 октябрь. Сешанба	18.00	Ш. Гуно «**ФАУСТ**» — опера
8 октябрь. Чоршанба	18.00	Балет солисти В. ГЕЛЛЕРТОВ ижодий кечаси
9 октябрь. Пайшанба	18.00	Ж. Верди «**ТРУБАДУР**» — опера
10 октябрь. Жума	18.00	А. Адан «**ЖИЗЕЛЬ**» — балет
11 октябрь. Шанба	17.00	Г. Доницетти «**ЛЮЧИЯ ДИ ЛАММЕРМУР**» — опера
12 октябрь. Якшанба	12.00	К. Хачатурян «**ЧИПОЛЛИНО**» — балет
	17.00	Ж. Пуччини «**ФЛОРИЯ ТОСКА**» — опера
14 октябрь. Сешанба	18.00	П. Чайковский «**ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН**» — опера
15 октябрь. Чоршанба	18.00	С. Жалил «**ЗЕБУННИСО**» — опера
16 октябрь. Пайшанба	18.00	Ж. Россини «**СЕВИЛЬЯ САРТАРОШИ**» — опера
17 октябрь. Жума	18.00	В. Моцарт «**СЕҲРЛИ ФЛЕЙТА**» — опера
18 октябрь. Шанба	17.00	ОПЕРА СОЛИСТЛАРИ КОНЦЕРТИ
19 октябрь. Якшанба	12.00	В. Милов «**АЛИ БОБО ВА ҚИРҚ ҚАРОҚЧИ**» — опера
	17.00	Р. Леонкавалло «**МАСХАРАБОЗЛАР**» — опера
21 октябрь. Сешанба	18.00	С. Рахманинов «**АЛЕКО**», И. Стравинский «**МАВРА**» — опералар
22 октябрь. Чоршанба	18.00	Ж. Бизе «**КАРМЕН**» — опера
23 октябрь. Пайшанба	18.00	Г. Доницетти «**ТУНГИ ҚЎНҒИРОҚЧА**» — опера
24 октябрь. Жума	18.00	Ж. Верди «**ТРАВИАТА**» — опера
26 октябрь. Якшанба	12.00	П. Чайковский «**ИОЛАНТА**» — опера
	17.00	Қ. Муҳиддинов Қадимий романс кечаси
28 октябрь. Сешанба	18.00	А. Икромов «**БУЮК ТЕМУР**» — опера
29 октябрь. Чоршанба	18.00	Ж. Верди «**ОТЕЛЛО**» — опера
30 октябрь. Пайшанба	18.00	Ж. Пуччини «**БАТТЕРФЛЯЙ ХОНИМ**» — опера
31 октябрь. Жума	18.00	Н. Зокиров «**ТАХТГА ЙЎЛ**» — опера.

Касса соат 9.30 дан 19.00 гача ишлайди. Телефон: 133-90-81.

120

Тошкентдаги омборимиздан

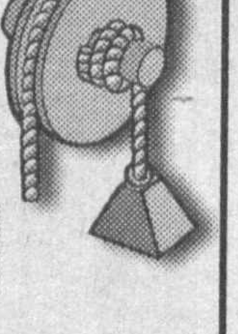

ПЎЛАТ ТРОССЛАРНИ СОТАМИЗ:

ГОСТ 2688-80 d-15;16.5;21; 22;24;24.5;25.5мм.
ГОСТ 3077-80 d-19.5;22мм.

Маълумот учун
тел.: 41-03-71, 41-15-71;
факс: 8-371-2-41-32-21.

Тошкент давлат иқтисодиёт университети ректорати ва касаба уюшма қўмитаси «Иқтисодий режалаштириш» факультети декани, профессор Хондамир Ҳакимовга бобоси

Комил ЯШИН (НЎЪМОНОВ)нинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Республикаси «Ўзсаноатконтехназорати» Давлат қўмитаси қўмита давлат инспектори Зиёдулло Нуруллаевга онаси

Робия НУРУЛЛАЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

Бош муҳаррир
Аббосхон УСМОНОВ

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

БЎЛИМЛАР:
Парламент 133-57-34;
Халқаро ҳаёт 132-11-15;
Хатлар 136-55-39;
Ҳуқуқ ва қонунчилик 136-37-85;
Иқтисодиёт 136-36-65, 136-07-94;
Маънавият 136-35-60, 132-10-65;
Тунги муҳарририят 133-10-28;
Эълонлар 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001
Буюртма Г — 0594, 34.114 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган.
Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди ва операторлар Рустам АЗИМОВ ва Иван РЕШАНОВ томонидан саҳифаланди.

МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Навбатчи муҳаррир — Н. Тошев.
Навбатчи — Х. Абдураҳмонов.
Мусаҳҳиҳ — Ш. Режапов.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.
Босишга топшириш вақти—21.00 Босишга топширилди — 23.20 1 2 3 4 5 6